AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

TÜRKİYENİN KIBRIS POLİTİKASI

AKİS

Sayı: 497 Cilt: XXVIII Yıl: 10 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi

Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü

Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Güneri Civaoğlu, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - **Dış Haberler Kısmı:** Halûk Ülman — **Magazin Kısmı:** Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil — **Yayınlar:** İlhami Soysal — **Tiyatro:** Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — **Musiki:** Daniyal Eriç — **Sinema:** T. Kakınç —

Resim

Ali Parmakerli

Fotoğraf

Sungar Taylaner

Klişe

Doğan Klişe Öz Atölyesi

Tel : 11 70 15

Yazı işleri

Rüzgârlı Sokak No. 15/2

Tel: 11 89 99

İdare

Rüzgârlı Sokak No: 15/1

Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira

6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira

1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları

Santimi 20 lira

3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer

Devintes Ticaret ve Sanayi Koll. Şti. Matbaası

Basıldığı tarih

3.1.1964

Fiatı 1 Lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

On günlük kısa tatilimi Beyrutta geçirdim. Kıbrıs Hâdiseleri patlak verdiğinde orada bulunuyordum. İnsanın bazen, tam ortasında yaşadığı hâdiselere kuş bakışı bakmak fırsatını elde etmesi faydalı oluyor. O zaman her şey daha fazla serinkanlılıkla, daha çok sükûnetle mütalâa ediliyor ve hükümler daha doğru olarak veriliyor. Bu itibarla, yurda döndüğümde benim hislerimle memlekette hakim hislerin ayni olup olmıyacağını merak ediyordum. Şu satırları yazarken gördüğüm, bu konuda hemen hemen tam bir paralelliğin bulunduğudur. Bu, Kıbrıs rumlarının, bütün tahriklere ve sahiden insanı çileden çıkartacak vahşi davranışlara başvurmuş olmalarına rağmen, bizim, milletçe sinirlerimizi sağlam tutmuş bulunduğumuzun delilidir. Bundan çok şey kazanacağımızı göreceğiz.

"Balık baştan kokar" derler. Sinirlerin durumu da mutlaka, baş ile ilgilidir. Memleketin kaderini elinde bulunduran İsmet Paşanın, sinirlerini, her zaman olduğu gibi bu defa da sapasağlam tutmasının, bizim, milletçe bu seferki davranışımız üzerinde müspet tesiri olmuştur. Gerektiği zaman, tehlikeyi göze alıp, enerjik bir tavır takınmak, ama fuzûli hiç bir adım atmamak... Bana öyle gelir ki, biz Kıbrıs işinde bunu yaptık. Bu hafta içerde, bir yazıda, Türkiyenin Kıbrıs konusundaki davranışının dışardan nasıl göründüğünü anlatmağa çalıştım. Benim gördüğüm, politikamızın "meharetli bir politika" olduğu intibaının yabancılarda yaygın olduğudur.

AKİS bu sayısında da KIBRIS OLAYLARI kısmını başa almaktadır. Bu kısımda, hâdiselerin en doğru hikâyesinin yanında, "Türkiyenin Kıbrıs Politikası" nın esası bulunacaktır. Hâdiselerin dağdağası arasında böyle bir noktanın konulmasına lüzum vardı. AKİS bunu yapmaktadır. Başyazarımız Metin Tokerin "Haftanın İçinden" i herkes tarafından dikkatle okunacaktır. Bilhassa yabancıların bu yazıda bir ışık bulmaları tabii olacaktır. Zira yazı, "Peki, Türkiye ne istiyor?" sualine en doğru cevabı getirmektedir.

Haftanın öteki önemli meselesi "Hükümet", yine YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdadır. Bu satırların yazılmakta olduğu sırada program üzerindeki müzakereler Büyük Mecliste başlamıştı. AKİS'in o konuyla ilgili yazısında, siyasilerimizin havası hakkında en doğru bilgi verilmektedir.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Patrik Athenagoras
Tarihî an

Kiliseler — Dünya hristiyanları son günlerde büyük bir heyecanla içinde bulunduğumuz haftanın sonunu beklemektedir. O gün iki büyük kilisenin liderleri Papa VI. Paul ile Ortodoks Patriği Athenagoras Kudüste buluşacaklar ve dünya kiliselerinin birleştirilmesi meselesini görüşeceklerdir. Bu buluşma gerçekleştiği takdirde asırlardan beri ilk defa olarak iki ayrı mezhep lideri karşı karşıya gelmiş olacaktır. Bilindiği gibi bugüne kadar her iki tarafa mensup kiliseler de hristiyan âleminin tek papası olarak kendi liderlerini kabûl etmekteydiler.

Bütün dünya basını bu meseleyle yakından ilgilenmektedir. Nitekim gazeteciler buluşmadan daha on gün önce Kudüse geçmişlerdir. Sayıları 200 ü bulan basın mensupları ve birçok hristiyanın Kudüse akın etmesi sebebiyle şehirde oteller tamamen dolmuş ve bunun üzerine bazı aileler, gazetecileri kendi evlerinde misafir etmek kararını almışlardır.

Ortodoks Kilisesi Patriği Athenagoras beraberinde 6 metropolit ile birlikte 3 Ocak Cuma günü uçakla İstanbuldan hareket edecektir. Bu gezi ile ilgili olarak Patrik vekili Emiliyanos :

"— Bu seyahatte ilk hamle olarak tanışıp, görüşme maksadı güdülmektedir. Fakat gayemiz kiliselerin birleştirilmesidir" demiştir. Vatikanın Ankara Büyükelçiliği Müsteşarı M. Blote ise böyle bir buluşmanın bahis konusu olduğunu, fakat kesin programın henüz bildirilmediğini söylemiştir.

Papa VI. Paul 4 Ocak Cumartesi günü uçakla Romadan Amman'a gidecek ve aynı gün otomobille Kudüse geçecektir. Papa, Pazar gününü İsrailde geçirecek ve Pazartesi günü tekrar Ammandan uçakla Romaya dönecektir.

Basın — Geçen haftanın sonlarında Cumartesi günü Kıbrıstan Ankaraya gelen yaralılar arasında bir genç yüksek mühendis, yanına yaklaşan gazetecilere fısıldar gibi konuştu. :

"— Aranızda Milliyet muhabiri var mı?"

Sorup soruşturup acele Milliyet muhabiri bulundu. Yaralı gene hafif bir sesle muhabire, kendisiyle birlikte hastahaneye gelmesini söyledi. Bütün gazetecileri bir merak almıştı. Dikkatle genç mühendise bakmaya başladılar. Yanağında bir kurşun yarası vardı. Karnı

alçıya alınmıştı. Ayakta durmasına imkân yoktu. Bir hayli de yorgun görünüyordu. Gazeteciler birer bahane bulup Ankara hastahanesinde, hastanın yattığı odaya girdiler. Bu arada genç mühendis karnındaki sargıları, alçıları parçalamaya başlamıştı. Bir yandan da odada kendisine gözleri büyüyerek hayretle bakmakta olan hemşireye sargıları kesmesini söylüyordu.

Hemşire önce "doktordan izin" gibi sözler mırıldandı, sonra basın mensuplarının ve hastanın kahkahalarına uyarak o da sargıları kesmeye koyuldu. Bütün sargılar açıldığında genç mühendis elini karnına götürerek oldukça kalın bir zarf çıkardı. Zarfın içinde Kıbrıstaki katliamı bütün açıklığı ile gösteren çeşitli fotoğraflar vardı. Kıbrısta bulunan bazı İstanbul gazeteleri muhabirleri haberleşme ambargosuna karşı bu çareyi bulmuşlardı.

Olayı işitenler "Ömer Sami Coşar Makariosu bu defa da atlattı" diye mırıldandılar. Zirâ bundan bir süre önce Kıbrısta görevli olan Coşarın hava alanında çantası aranmış ve çantanın içinden sadece büyük bir titizlikle ambalajlanmış nefis Kayseri suçukları çıkmıştı. Oysa Makariosun polisleri bir ihbar üzerine günlerce hazırlanarak Coşarı bazı gizli evrakları Kıbrısa sokarken yakalamak üzere tertibat almışlardı.

Sanayi — Türk Otomotiv Endüstrileri Şirketi bir süreden beri Çayırovada M-602 Askeri Kamyonlarının montajı üzerinde çalışmaktadır. Kamyonların bazı parçalarının imalâtını da içine alan bu çalışmalar nihayet müspet bir sonuca bağlanmıştır.

Amerikan yardımından Türk Ordusuna verilen bu kamyonların montajı ve kısmi imalâtı Türkiyede ilk defa yapılmaktadır. Türk ve amerikan sermayeleriyle meydana getirilen tesis ilk vasıta teslimini 11 Ocakta yapacaktır. Bu münasebetle tertiplenen törene Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İsmet İnönü, Bakanlar, Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay, Amerikan Yardım Kurulu Başkanı General Herrick ile İstanbul ve Kocaeli Valileri, basın mensupları da katılacaklardır.

Adalet — Haftanın başlarında Pazartesi günü Parlâmentoya gelen iki telgraf politikacılar için büyük bir sürpriz teşkil etti. Telgraflar 20-21 Mayıs olayları sanıkları tarafından çekilmişti.

Elâzığ Cezaevinde bulunan sanıklardan gelen telgrafta EOKA'cılarla savaşmak istedikleri ve çarpışma bittikten sonra yurda dönüp cezalarını çekmeği kabûl ettikleri bildiriliyordu.

İkinci telgraf ise Mamak Askeri Cezaevindeki 20 - 21 Mayıs sanıkları tarafından çekilmişti. İlhan Baş imzasını taşıyan bu telgrafta Hükümetin Kıbrıs politikasını tamamen desteklediklerı açıklanıyordu.

Telgraflar Senato Galerisinin girişindeki büyük kara tahtaya asıldı.

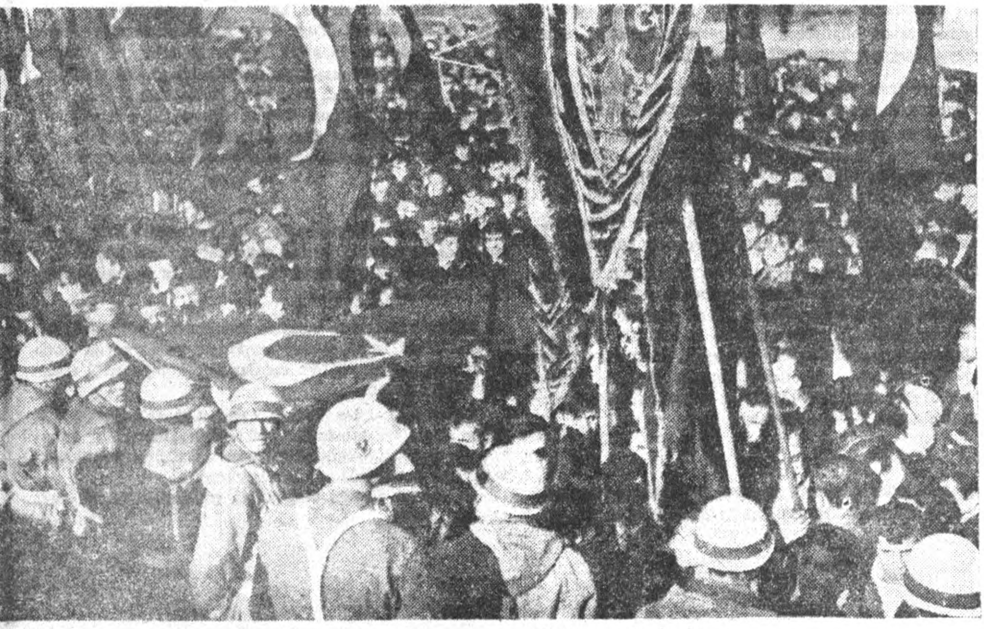
Dünyadan Akisler

Batı - Doğu - Yılbaşı tatilinden faydalanarak Almanya Başbakanı Erhard'la Texas'taki çiftliğinde bir konuşma yapan Başkan Johnson, söylenilenlere bakılırsa, yeni yılda "Doğu ile Batı arasındaki gerginliği azaltmak için elinden gelen bütün gayreti sarfetmeye niyetli görünüyor. Zaten Erhard'la yaptığı görüşmelerin sonunda yayınlanan resmi tebliğde de bu nokta üzerinde ısrarla durulmaktadır. Diğer yandan, Johnson'un Erhard'la Avrupanın durumunu gözden geçirdiği de muhakkaktır. Çünkü Doğu ile Batı arasındaki münasebetlerin yumuşaması, her şeyden önce Batılıların kendi aralarında bir cephe birliği kurmalarına bağlıdır. Fakat, De Gaulle ne Ortak Pazar, ne de NATO vurucu kuvveti konusundaki görüşlerini değiştirmeye niyetli olduğuna göre, bu cephe birliğinin nasıl kurulabileceği hâlâ bütün zihinleri meşgul eden en önemli sorudur.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 10 4 Ocak 1964 Sayı: 497 Cilt: XXVIII

KIBRIS OLAYLARI

Kıbrıs için miting yapan türk gençleri
Akıl yaşta değil, baştadır

Millet

İdare sağlam olunca . .

Kıbrısta, hiddetten ve nefretten insanın aklını başından alacak hadiseler cereyan etmiştir. Bir milleti yerinden oynatacak facialarm haberleri alınmış, resimleri görülmüştür. Türk milleti bu hafta böyle bir ıstırabı yüreğinin en derininde hissetti ve memleket bir başından ötekine sarsıldı. Ama bu seviyeli, olgun, efendice ve medeni bir heyecan dalgası oldu. Hislere elbirliğiyle hakim olundu ve bizi haklılığın en üst noktasından haksızlığın en alt noktasına bir anda götürebilecek taşkınlıklara rastlanmadı. Bu türk milletinin, bilhassa Gençliği ve ciddi Basınıyla geçirdiği bir yeni parlak imtihandır. Onların yanında, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tam güvenini ve dolayısıyla desteğini haiz bir sağlam idarenin memleket için ne demek olduğu, nasıl fayda sağladığı, millî menfaatler bakımından ne derece lüzumlu bulunduğu çok kimse tarafından görüldü ve anlaşıldı. Bu, faydalı bir tecrübedir.

Türkiyede son iki hafta içinde çeşitli cereyanların görülmemiş kuvvette tahrikleri tesbit edilmiştir. Memleketin güvenliğiyle ilgili askeri ve sivil makamlar bunları, kaynaklarıyla birlikte kontrol altında tutmaktadırlar. Bilhasa İstanbulda asker ve sivil sorumlular günlerle uyumamışlar, adeta bir barut fıçısının üstündeymiş gibi görev yapmışlardır. Bundan çok kimsenin haberi yoktur. Ama gerçekler bilindiğinde kendilerine karşı milletin şükranı hudutsuz olacaktır. Gençlik teşekküllerinin her birinin başındaki itidalli, mantıklı, memleketin yüksek menfaatini tamamile müdrik idarecilerin anlayışı ve cansiperane mücadelesi de "temiz ve asil his istismarcıları"nın oyunlarını bozmuştur. Başbakanın Devlet Radyosu vasıtasıyla askeri ve mülki bütün idarecilere verdiği emir harfiyen tatbik edilmiş, kadife eldiven içinde bir demir el duruma hakim olmuştur.

Bu hafta, memleket o tehlikeli dönemeci dönmüştür, ama şu anda ne tedbirler eksiltilmiştir, zira ne de tahrikler tam olarak durmuştur. Kıb-

Bizim tutumumuz ve Makariosun tutumu

Metin TOKER

Makarios zannediyor ki eğer Kıbrısta tedhişçiliğe yeniden başlarsa, eğer kan gövdeyi götürürse, eğer türkler ve rumlar birbirini keserse Adanın milletlerarası statüsü değişebilir. Papaz Başkan bundan bir süre önce Türkiyeye yaptığı ziyarette Anayasayı kabul etmediğini ve bunun tadilini istediğini belirtmiş, bizim ağzımızı aramıştır. Cumhuriyet Hükümeti Başkanının Papaz Başkana verdiği cevap kesin bir hayır olmuş ve Türkiyenin buna asla muvafakat etmeyeceği kendisine bildirilmiştir. Bizim ciddi arzumuz Adada Anayasanın en az beş yıl süreyle ve iyiniyetle tatbik edilmesi, durumun ondan sonra müştereken gözden geçirilmesi, eksiklik görülmüşse bunların tamamlanması ,yani tekâmül istikametinde ilerlenmesidir. Halbuki Papaz Başkan Anayasayı daha ilk günden sabote etmek suretiyle, iki cemaate beraberce yaşamak fırsatını vermemiştir. Şimdi, sözle müzakere masasına oturmayacağımızı anlamış bulunduğundan zor kullanarak bizi o noktaya itmeye çalışmaktadır. Zor kullandığı ilk an tepesinde gördüğü, türk jetleri olmuştur. Tuttuğu yolda devam ettikçe türk jetlerini tepesinde görmekte devam edeceğini ve türk jetlerinin sadece "ihtar uçuşu" ile yetinmeyeceğini bilmesinde esaslı fayda vardır.

Bir başka esaslı fayda, bizim aramızda hemen türemiş demagogların "Kıbrısı alıverme", "Kıbrısı ilhak edivermek", "Taksimi yapıvermek" palavralarının ,resmi türk tutumuyla hiç bir ilgisi olmadığının herkesçe bilinmesindedir. Türkiye, milletlerarası bir statünün zor kullanarak değiştirilmesi taraftarı değildir. O, Makariostur. Türkiye, milletlerarası bir statünün değiştirilmesi için zor kullanılmaya kalkışıldı mı bu cüreti gösterenin yakasına milletlerarası bir kuvvetin yapışması gerektiği tezinin taraftarıdır ve müdahalemizin mânası, maksadı budur. Durumumuzun son derece kuvvetli bulunmasının sebebini de bu teşkil etmektedir. Kıbrısın milletlerarası statüsü bize, ortaklarımız bizimle birlikte yürümediği takdirde tek başımıza müdahale hakkını tanımaktadır. Biz bunu yaptık. Biz bunu yapınca, o zamana kadar çekingen bir "Bekle ve Gör" politikası takip eden İngiltere de, Makariosun oyunlarına karşı kuvvetli vaziyet almamakla Papaz Başkanın delice davranışına imkân vermiş bulunan Yunanistan da "Aaa, biz de varız!" diyerek müşterek müdahaleye yanaşmışlardır. Bu, Kıbrısın milletlerarası statüsünün bir eksiğini gözlerin önüne sermiştir : Müşterek müdahale ihtiyarî değil, mecburi olsaydı Makarios bu ölçüde azamayacaktı. Papaz Başkan Türkiyenin muhtemel davranışı hususuna doğru teşhis koyamamanın cezasını görmüştür. Papaz Başkan sanmıştır ki Türkiye enerjik davranmayacak, haklarını kullanmakta çekingenlik gösterecek, platonik teşebbüslerle vakit geçirecek, o zaman öteki teminatcı devletler de bir takım olup bittilere ses çıkarmayacaklardır. İkinci Dünya Harbinden sonra bir çok müstemlekenin hürriyetini tedhişçilik yoluyla kazandığı doğrudur. Kıbrıs da böyle bir yoldan geçmiştir. **Ama Makariosun unuttuğu, şimdi Adada bahis konusu olanın istiklâl kazanma değil, bir kütleye insan gibi yaşama hakkının tanınıp tanınmaması dâvası olduğudur. Türkiye durdukça Kıbrıs türklerinden bu hakkı almaya hiç kimsenin gücü yetmeyecektir.**

Bir demagog için "Kıbrısı alıverelim", "Kıbrısı ilhak ediverelim", "Taksimi yapıverelim" demek kolaydır. Demagogun nasıl bir dünyada yaşadığımızı bilmeye, hesaplamaya ihtiyacı yoktur. Onun için hedef ucuz kahramanlık, tahrik, dışardan gazel okumadır. Dünyadaki kuvvetler dengesi nedir, kim nereye kadar gidebilir, hangi noktadan sonra astar yüzünden pahalı hal alır, ışık ne zaman yeşil, ne zaman kırmızı yanar? Onlara cevap arayanlar, sorumlu devlet adamlarıdır. İngiltere ve Fransanın müşterek Süveyş Çıkartmasının neticesi, ibretle düşünülecek bir noktadır. Kübaya yapılan meşhur çıkartmanın koca Amerikaya neye mal olduğu hatırlardadır. Aynı Kübayı Sovyet silahlarıyla donatmaya kalkışmak ne nisbette başarı kazanmıştır, onun da tecrübesi pek kısa bir süre önce yapılmıştır. Gerçi dünyada muntazam bir Polis Kuvveti teşkil edilmiş değildir. Ama XX. Asır ikinci yarısının "düvel-i muazzama"sının muhtemel davranışlarını hiç kaale almadan "yapıverelim-ediverelim" edebiyatına kulak vermek memleketlerin de, milletlerin de başına tarifsiz dertler açmak istidadı taşır. Bunu türk milleti olarak biz unutmamalıyız, bunu yunan milleti olarak komşumuz unutmamalıdır. Unutulmaması gereken bir başka nokta Türkiyenin ve Yunanistanın büyük menfaatinin bu karışık Orta Doğu bölgesinde barış içinde, karşılıklı anlayışla, birbirimizi destekleyerek yaşamamız olduğudur. Eğer Atina Hükümeti, Kıbrıs meselesini kendisinin bir şahsi meselesi yapmış bulunan Makariosun alevlediği hislerle sürüklenirse telâfisi çok güç zararlara sebebiyet verir. Her halde Ankara Hükümeti, Türkiyede alevlenmek istenilen bu çeşit hislere kapılmamak için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Ama önce Atinanın, sonra da Londranın bize yardımcı olmaları lâzımdır.

Türk Silâhlı Kuvvetleri hiç bir saldırganlık politikasının âleti olmayacaktır. Biz hiç bir toprak parçasının peşinde değiliz. Kıbrısı Yunanistan alsa onun başına dert olur, Kıbrısı biz alsak bizim başımıza dert olur. Biz, Adada iki cemaatin, birbirini hâkimiyeti altına almaya çalışmaksızın yaşamasını sağlayacak formülün peşindeyiz. Bu formül bugün Anayasa düzeninin üçlü bir teminat altında yürümesidir. Olmazsa, yarın, bizim formülümüz Taksim olacaktır ve Taksimden başka hiç bir şey olmayacaktır. Fakat herkes bilmelidir ki Kıbrısta türk katliamına Türk Silâhlı Kuvvetleri seyirci kalamaz.

Bu bakımdan meşru hakkımızı, gerekirse silâhla korumaktan bizi men etmek mümkün olmayacaktır. Makarios için bu an, aklı başa devşirmek anıdır. Makarios için ve Orta Doğuda barış, huzur, sükûn isteyenler için...

rıstaki hadiselerin yatışma istikametini alması ve dünya umumî efkârında havanın hissedilir tarzda bizim lehimize dönmesi Türkiyede sinirleri her geçen gün biraz daha sâkin hale getirmektedir. Bu netice bir yandan sağlam ve serinkanlı, tecrübeli bir idarenin memlekette işbaşında bulunmasının, bir yandan da topyekûn türk milletinin tam bir vekar içinde haklarını korumada gösterdiği azmin eseridir. Kıbrıs Krizi diye anılacak olan bu hadise karşısında en doğru ölçüler içinde hareket etmiş olduğumuz, hisler daha da soğuduğunda daha açık olarak anlaşılacaktır.

Bugün için milletçe aldığımız ders düşmanın iç ve dış kapıda beklediği gerçeği ve bizim asla "fenersiz yakalanmamız" lüzumudur.

Harp

Son gülen iyi güler

(Kapaktaki politika)

Türkiye Dışişleri Bakanlığının geçen hafta ile bu hafta içindeki hali gibi bir halini şimdiye kadar hiç kimse görmüş değildir. Yarısı haklı, yarısı haksız sebeplerden dolayı "Monbeylerin yuvası" diye bilinen bu bakanlık günlerdir bir "24 saatlik çalışma düzeni" içindedir. Mesaiyi aksatmamak maksadıyla nöbet cetvelleri tanzim edilmiştir ve şık hariciyeciler bazen yemek yemek, hatta traş olmak için vakit bulamamaksızın günün büyük bir kısmını masalarının başında geçirmektedirler. "Monbeyler", gerektiği zaman bir asker gibi çalışabildiklerini herkese ispat etmişlerdir.

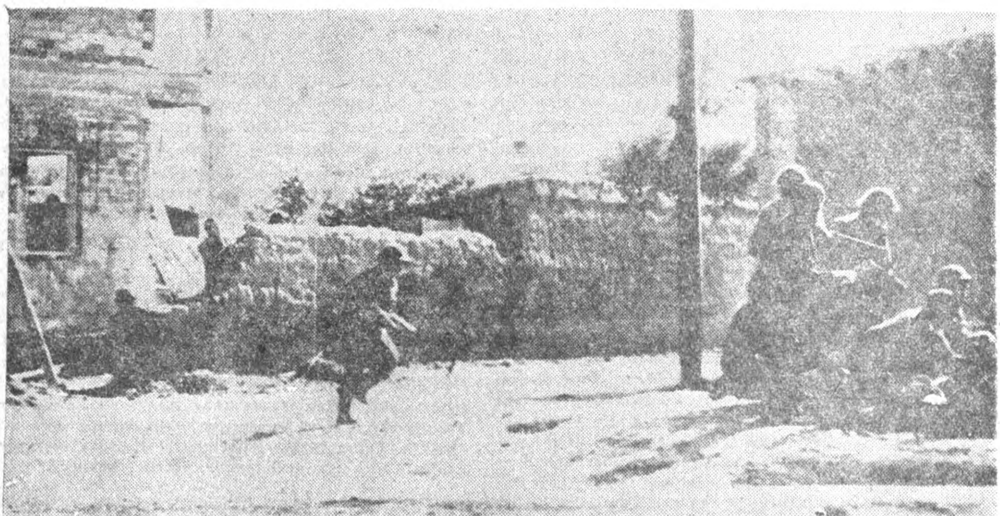
Bakanlığın en üst katındaki Genel Sekreter Siyasî Yardımcısının odası bir askerî karargâh haline getirilmiştir. Burada Tuğgeneral Turgut Sünalp - eski Kıbrıs Alayı Komutanı, şimdiki Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı - ve Albay Nejat Uruğ - Kıbrıs Alay Komutanlığı yapmıştır - Dışişleri Bakanlığı telsizlerinden olayları dakikası dakikasına izlemekte ve aldıkları haberleri en kısa zamanda Başbakanlığa ve Genel Kurmay Başkanlığına iletmektedirler. Kıbrıstaki olayların başlamasından hemen sonra Türkiyenin Birleşmiş Milletler Delegesi Adnan Kuralın yaptığı son derece müspet ve sarih konuşma da Bakanlığın bu konuda fenersiz yakalanmadığını ve daha önceden hazırlıklı olduğunu göstermiştir.

Bugün Ankaranın dört dairesi, harp halinde bulunan bir memleketin başkentinde yaşandığı intibaını vermektedir. Bu daireler Başbakanlık, Genel Kurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Tanıtma-Turizm Bakanlığıdır. Hükümet hemen her gün toplanarak son durumu görüşmekte ve tedbirler almaktadır. İnönü, bazen kendisi giderek, bazen Dışişleri Bakanını göndererek Meclisi ve Senatoyu vaziyetten haberdar etmektedir. Bir gün parti liderlerini toplamış ve onlara da her şeyi anlatmıştır. Bir başka gün her siyasî temayülde gazetenin üst kademe sorumlularını davet etmiş ve kendilerine bütün bilgileri, sır olanlar dahil, vermiştir. Bu iki toplantıda gazetecilerin liderlere nazaran çok daha olgun ve anlayışlı bulundukları hemen sezilmiştir.

Genel Kurmaydaki faaliyet Anavatandaki ve Adadaki askerî tedbirlerle ilgilidir. Kıbrıstaki alayımızın ingiliz komutanla münasebetleri Genel Kurmayda alınan kararlara göre tanzim edilmektedir. Bir yandan dış güvenlik, diğer taraftan iç güvenlik yüksek komutanların başlıca kaygısını teşkil etmektedir. Başbakan İnönü Genel Kurmayın bu sıralardaki devamlı ziyaretçisidir.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı da, biraz geç kalmakla beraber nihayet bu hafta harekete geçti. Özellikle Kıbrısta rum çeteciler tarafından öldürülen kadın ve çocukların resimleri teksir edilerek, Avrupa, Amerika ve Asyadaki basın müşavirliklerine gönderildi. Kıbrıstaki rum asıllı muhabirleri yüzünden yanlış haberler veren bazı yabancı ajanslar ikaz edildi.

Hemen hemen on günden beri devam etmekte olan Kıbrıs olayları karşısında Başkentteki faaliyetlere gerçek bir isim vermek gerekirse, bu-

Kıbrısta tedhişçiler mahalle aralarında silahlarıyla

Eee, bu silâhlar gökten zembille mi indi?

na başarılı bir ekip çalışması demek lâzımdır.

Hükümet ve Genel Kurmay elele vererek işin karar kısmını üzerlerine almışlar, Dışişleri Bakanlığı bunun diplomatik tatbikatı görevini yüklenmiş, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına da bunları gereği gibi duyurmak düşmüştür.

Bir hafta içindeki inanılmayacak "müsbet istikamette değişme" bu gayretlerin mahsulü olmuştur.

Zira şimdi herkes bilmelidir ki iş, bizim için avantajlı bir şekilde başlamamıştır.

Boş endişeler uğrunda...

Geride bıraktığımız hafta gözlerini havadan gelen sese çeviren İskenderunlular, hayretler içinde, türk göklerinde bir ingiliz filosunun uçmakta olduğunu gördüler. Kıbrıs yönünden gelen ve keşif uçaklarından müteşekkil bu ingiliz filosu bir süre türk donanmasına mensup gemilerin üzerinde dolaştıktan sonra gene aynı yöne döndü ve kısa bir süre sonra gözden kayboldu. Anlaşılan, ingilizler güney limanlarımıza aktarılan türk donanmasının durumu ve kuvvetli konusunda bilgi sahibi olmak istiyorlardı ve bunun için de, gerekli bilgiyi toplamak üzere, bir uçak filosunu türk göklerine yollamışlardı.

Haber Ankarada duyulur duyulmaz bütün türk görevlilerini bir kızgınlık duygusu kapladı. Amaçları ne olursa olsun, aramızdaki dostluk bağı ne kadar ileri bulunursa bulunsun, hattâ NATO'nun kendilerine verdiği görev ne olursa olsun ingilizlerin türk hükümetine haber vermeden türk göklerinde askerî uçak uçurmaları hoş görülemezdi. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin derhal Ankaradaki İngiliz Büyük Elçisini çağırarak kendisine bu olayı hoş karşılamadığını, ingiliz uçaklarının güney sahillerimiz üzerinde yaptığı uçuşlara derhal son verilmesi gerektiğini, aksi halde doğacak olaylardan Türk Hükümetinin sorum kabul edemeyeceğini bildirdi. Büyükelçi Dışişleri Bakanlığından çıkarken gazetecilerden kaçınmaya özel bir dikkat gösterdi, yakalanınca da sorulan soruları cevapsız bıraktı. Aradan birkaç saat geçtikten sonra İskenderun üzerindeki uçak sesleri kesilmiş, herşey eski düzenine dönmüştü.

Zaten ingilizlerin, hele işin başında bizi hararetle desteklediklerini, hattâ haklarımızı sıkı savundukların söylemek son derece zordur. Londra Hükümeti müşterek müdahaleyi, bizim tek başımıza harekete geçmemizden sonra kabul etmiş, Ortak Komutan olarak tayin edilen General Young da bizden ziyade rumları ilzam eden bir tavır takınmıştır.

Tek taraflı müdahale!

Kıbrıstan ilk alınan haberler, başlangıçta büyük ümitlerle girişilen bu ortak müdahalenin türklerin aleyhine işlemeye başladığını gösterdi. Bir kere ingiliz askerleri yalnız Lefkoşede tedbirler alıyorlar, adamın

Hadiselerin Dışardan Görünüşü

Kurtul ALTUĞ

Kıbrısta vahim hâdiseler birbirini kovalarken Beyrutta bulunuyordum. Üzücü haberlerin ardarda duyulmağa başladığı günlerden birinde, Londrada okumakta olan Kıbrıslı türk öğrenciler, Beyruttaki Türk Haberler Bürosuna geldiler. Hepsinin gözlerinde korku ve ıstırap vardı. M. E. A. hava şirketinin bir uçağı ile gittikleri Lefkoşede uçaktan indirilmişler ve makineli tabancaların tehdidi altında bir barakaya kapatılmışlardı. Kıbrıstaki evlerine gidebilmek şöyle dursun canlarını zor kurtarmışlardı. Babası felçli bir genç, rum tedhişçilerin ne derece vahşi hareket ettiklerini anlattı. Bir genç kızın korkudan dili tutulmuştu. Lefkoşe Hava Alanında bir türk öğrenci, makineli tabancalı rum milislerin elinden ingiliz askerlerine sığınarak kurtulabilmişti.

Bütün bu acı hikâyeleri anavatandan uzakta dinlemenin insana verdiği ıstırap bir başka türlü oluyor. O gün bütün Türk Elçiliği mensupları ile bir araya toplandık ve Hükümetimizin bu katliama vereceği cevabı beklemeğe koyulduk. Kıbrıs ile Türkiyenin bütün irtibatı kesilmişti. Türk gazetecilerinin büyük kısmı hava alanında mahsur kalmıştı. Acı haberlerin hemen arkasından, Türk Haberler Bürosunun küçük transistörlü radyosundan Başbakan İsmet İnönünün Mecliste verdiği izahatı dinledik. O sırada türk jetlerinin Kıbrıs semalarında uçtuğunu, Donanmamızın güneye hareket ettiğini öğrenmiştik. Kıbrıslı öğrenciler birbirlerine sarıldılar ve sevinçten ağlamağa başladılar. Bir kaç dakika sonra Haberler Bürosunun telefonları çalışmağa başladı. Lübnanlı gazeteciler. Türk Hükümetinin davranışı hakkında aldıkları bilgileri teyid ettiriyorlar ve Hükümetin enerjik hareketini takdirle karşılıyorlardı.

Ertesi sabah, Beyrutun tesirli gazetelerinden birinin bir muharriri ile randevum vardı. Lübnanlı meslekdaşım beni heyecanla karşıladı ve:

"— İnönü gene bir savaş kazandı. Sizi tebrik ederim" dedi.

Aynı gün temas ettiğim Lübnanlı Hariciyeciler de aynı takdirkâr ifadeyi kullandılar. Lübnanda temas ettiğim herkes Kıbrıstan ve Türkiyeden bahsediyordu. O gün hissettiklerimin bilânçosu şu idi: Bizim dışımızda yaşayanlar, dürüst ve basiretli politikamızı, itidalli davranışımızı takdir etmişlerdir.

Memleketime dönmeden bir gün evvel Beyruta sığınan türk öğrenciler, ailelerinin âkibetleri hakkında hiç bir malûmat alamadan tekrar Londraya dönüyorlardı. Ama mutlu dönüyorlardı. Anavatanlarında kendilerini düşünenlerin bulunduğundan emindiler. Son akşam Beyrut televizyonu, Kıbrıstaki türk askerlerinin türk mahallelerini muhafaza altına aldığını bildiriyordu. Memlekettime dönerken âdeta korku içindeydim. Tansiyonun son derece gergin olacağını biliyordum. Dâvanın başladığı gibi zaferle bitmesi için itidalli hareket etmenin lüzumuna inanıyordum. Fakat uçaktan indiğim anda korkumun yersizliğini anladım. Memlekette bir uçtan ötekine sükûnet vardı. En yakından gelen sese kulak veren herkes, artık meseleleri halletmenin başka yolları bulunduğunu anlamıştı. İşte bunun içindir ki basiretli politikamız yabancılarca takdir edildi ve rum tedhişçilerinin arzuları kursaklarında kalmağa mahkûm oldu.

türklerle meskûn diğer bölümlerine hiç yanaşmıyorlardı. Oysa bu bölümlerde rumlar hâlâ türklere saldırmıya devam ediyorlar, adam öldürdükleri yetişmiyormuş gibi toplu halde buldukları kadın ve çocukları rehin olarak alıp götürüyorlardı. Bu durum kendisine söylendikçe ingiliz General sıranın o taraflara da geleceğini bildirmekle yetiniyordu.

Bundan başka, gene Adadan gelen haberlere göre, Müşterek Kumandanlık Kıbrıs polisinin elinden silâhları toplarken en fazla türk polislerin üzerinde duruyor, rumlara pek söz geçiremiyordu. Zaten müşterek müdahalenin varlığına rağmen Kıbrıslı Enosisçiler niyetlerinde en ufak bir değişiklik yapmamışlar, resmi dairelerin üzerine yunan bayrağı çekecek kadar ileri gitmeye devam etmişlerdi. Bu yetmiyormuş gibi bütün yetkili rum ağızlar hâlâ Anayasayı değiştirmeye kararlı olduklarını söylemekte birbirleriyle yarış ediyorlar, Kıbrıs Yunanistana ilhak edilmeden bu karışıklığın sona ermeyeceğini bildirip duruyorlardı.

Nihayet, Kıbrısta olup bitenleri izleyen dikkatli gözler, Adadaki ingiliz kuvvetlerinin özellikle Adanın kuzey kesimlerinde durum aldıklarını, güney kesimlerde - oradaki türk köylerinin ortadan silinmesi tehlikesine rağmen - fazla birşey yapmadıklarını kolaylıkla görebiliyordu. Bilindiği gibi Kıbrısın kuzey kesimleri Anadolu sahilleriyle karşı karşıya bulunmaktadır. Güney kıyılarımıza yapılan ingiliz uçuşları da gözönüne alınınca, olayların arkasında yatan anlamları kolayca sezenler, bu olup bitenleri yorumlamakta da büyük zorluk çekmediler.

Yalancının mumu

İngilizlerin Türkiye ve türklerin hakları karşısında aldıkları bu anlaşılmaz tutumun sebebi acaba neydi? Anlaşılan İngiltere, Kıbrıs meselesi ortaya çıkar çıkmaz Türkiyenin takındığı kararlı tavırdan kuşkulanmış, tek taraflı bir müdahaleden korkmuştur. Üstelik rumların dünya çapındaki propaganda imkânları çok geniş olduğundan, olaylar başlangıçta bütün dünyaya türklerin bir tertibi olarak yansıtılmıştır. Oysa gerçekler bunun çok dışındadır. Nitekim İngiliz General Young da zamanla suçun kimde olduğunu pek iyi anlamıştır ve şu satırların yazıldığı sırada, rumları Kıbrısın bugünkü durumundan sorumlu tutmaktadır.

Doğrusunu söylemek gerekirse rumların dünya kamu oyunu kendi taraflarına çekmek için yaptıkları çalışmalar, olayların başındanberi, türklerin bu konuda ne kadar tecrübesiz, hattâ beceriksiz olduğunu açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır. Gerçi her seferinde olduğu gibi bu sefer de yalancının mumu yatsıya kadar yanmış ve sonunda gerçek anlaşılmıştır ama, uzun bir süre, saldırıya uğrayan türkler bütün dünyaya saldıranlar gibi gösterilmiş, işin bütün sorumu onlara yüklenmek istenmiştir. Lefkoşe üzerinde geçen Çarşamba günü uçan uçaklarımız bile sanki haksız birer mütecaviz durumuna düşürülmüşler, rum propagandası, Türkiyeyi Birleşmiş Milletlerde mahkûm ettirebilmek için bu olayı sonuna kadar kullanmaya çalışmıştır. Ayni şekilde, her türlü ihtimale karşı hazırlıklı bulunmak amacıyla güney limanlarımıza yollanan donanmamız da sanki Kıbrıs karasularına girmiş gibi gösterilmek istenmiştir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Kon-

Başbakan İsmet İnönü kumandanlarla birlikte
İki el bir baş içindir

seyinin geçen haftanın sonunda Kıbrıs temsilcisinin daveti üzerine yaptığı toplantı, kimin haklı, kimin haksız olduğunu açıkça ortaya koyarak Türkiyenin durumunu çok kuvvetlendirmiştir. Güvenlik Konseyi üyelerinin kimini sinemalardan toplayarak, kimini yataklarından kaldırarak masa başına getiren rumlar, burada, Türkiyeden şikâyetlerini haklı gösterecek tek bir delil ileri sürememişler, tam tersine Türk temsilcisinin durum hakkında geniş bilgi veren konuşmasıyla çok güç durumlara düşmüşlerdir. Türk temsilcisi Adnan Kural Türkiyenin Kıbrısa saldırmasının bahis konusu olmadığını, alınan tedbirlerin Adadaki türk azınlığını korumak için düşünülmüş tedbirler olarak vasıflandırılabileceğini, ortada devletler hukukunun ihlâli diye birşey varsa bunun Türkiye tarafından değil, milletlerarası anlaşmalara saygı göstermeyerek Adadaki türklerin haklarını kısıtlamaya kalkan rumlar tarafından yapıldığını söyledi. Nitekim Güvenlik Konseyi de bu görüşe katılmış olmalı ki Kıbrıs temsilcisinin bütün gayretine rağmen hiçbir üye devlet Türkiyeyi takbih eden bir karar sureti teklif etmeye yanaşmadı ve Konsey, yeniden toplanmak için hiçbir tarih kararlaştırmadan dağıldı.

Hak yerini buluyor

Rum propaganda makinesinin sızı kesilip de kimin haklı, kimin haksız olduğu meydana çıkmaya başlayınca, bütün dünyada Kıbrıs türklerinin hakkının korunmasını isteyen sesler yükselmeye başladı. Bu seslerin en kuvvetlisi de Batı Almanyadan, Kıbrısın eski Anayasa Mahkemesi Başkanı Profesör Ernst Forsthoff'dan geldi. Profesör Forsthoff'a göre Adada son günlerde olup bitenler Başpiskopos Makariosun türk aleyhtarı politikasının sonucudur. Makarios son yıllarda açık bir şekilde Adadaki türk topluluğunun haklarını kısıtlamaya çalışmıştır. Bundan kimsenin şüphesi olmamak lâzımdır.

Haftanın günleri ilerledikçe Adadaki türklerin durumunu savunanların arasına ingiliz basını da karıştı. Başlangıçta olay hakkında çok ihtiyatlı bir dil kullanan ingiliz gazeteleri şimdi karışıklıkların rumlar tarafından çıkarıldığını yazmakta, Kıbrıs türklerinin haklarının korunması gerektiğini ileri sürmektedirler.

Bu ağız değişikliğine uygun olarak, gün geçtikçe, Adadaki ingiliz görevlilerinin tutumu da değişmeye başladı. Kendilerini başlangıçta yalnız Adadaki ingiliz ve amerikan vatandaşlarının güvenliğini korumakla görevli sayan ingiliz birlikleri yavaş yavaş türkleri korumak için tedbirler almaya başladılar, rumların elinde esir ya da rehin olarak tutulan türkleri kurtarmak için çalışmalara giriştiler. Diğer yandan İngiliz Sömürgeler Bakanı da rum liderlerle konuşmalar yaparak resmi görev sahibi türklerin yeniden görevlerine dönmelerini, Lefkoşedeki türk mahallesindeki posta servislerinin yeniden faaliyete başlamasını, Kıbrıs radyosunun yeniden türkçe yayınlar yapmasını sağlamaya çalıştı. Fakat Kıbrıs türkleri bu isteklerin pek kolayca yerine getirilmeyeceğini bildikleri için o zamana kadar çoktan kendilerine mahsus bir radyo istasyonu kurup yayınlarına başlamışlardı.

Şu satırların yazıldığı sırada Müşterek Komutanlığın Lefkoşede aldığı en son tedbir şehirdeki rum ve türk bölgeleri arasında bir tampon bölgenin kurulmasıdır. Bu bölgeye ingiliz

Atlattığımız Asıl Tehlike

Kıbrıs krizi gibi bir mesele sırasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak Gümüşpalayı gözlerinizin önüne getirebiliyor musunuz? Böyle bir halin gerçekleşmesinde ne olacağını tahayyül etmek için A.P. nin bir muhalefet partisi sıfatıyla neler yaptığına, neler söylediğine bakmak yeter de artar bile.. Çok partili hayatın yirmi yıla yaklaşan süresi içinde hiç bu kadar çapı düşük bir Muhalefete rastlanmamıştır. 1950-60 arasında dış politika konularında İsmet Paşa Muhalefeti zaman zaman İktidardan bile seviyeli, sorumluluk duygusu dolu ve basiretli olmuştur. 1946-50 arasındaki Bayar - Menderes Muhalefetinin de gayet cidi, aklıbaşında, demagoji hevesinden uzak, tekerleğe sopa sokmaya çalışmayan bir dış politika anlayışına sahip bulunduğunu belirtmek hakşinaslık icabıdır.

Ragıp Gümüşpala

Evlere şenlik

Ama bugünkü A.P. Muhalefeti? Aman yarabbi!.. Hani neredeyse insanın Bölükbaşı Muhalefetini bile daha olgun, daha kaliteli bulacağı geliyor. Varınız, artık kıyas ediniz.

Bu parti adına Meclis kürsüsünden konuşan sözcünün biraz iyisi, biraz akıllısı, biraz ama biraz bilgilisi koca A.P. içinde acaba yok muydu? O ne perişanlıktır, o ne pejmürdeliktir ve asıl önemlisi o ne kılıksız bir demagojidir? "A.P. Kıbrıs konusunda Hükümetin daha enerjik davranmasını istiyor!" Bunu ne zaman istiyor? Hükümetin tek başına müdahale hakkını azimle kullanarak Adanın üzerine jetlerimizi göndermesinden ve bu suretle üçlü müdahaleyi sağlamasından sonra! Peki, böyle bir noktadan sonra "daha enerjik davranma" nedir? "Gönderirsin bir paraşütçü tugayı, alırsın Adayı, Papazın kıçına bir tekme, çekersin ecdat yadigârı şanlı bayrağı Lefkoşe kalesine, Ada artık benim dersin, yedi düvel anlar türkün ne olduğunu!."

Şu anda Türkiyenin pek çok kahvesinde bunların konuşulduğunda zerrece şüphe yoktur. Kahvelerde dünyanın daha ne meseleleri halledilmez ki.. "Moskovanın üzerine atarsın iki tane hidrojen bombası, sonra sağından alnını, solundan caponu salarsın herifin üstüne, macarları da gene ayaklandırdın mı tamamdır moskofun hesabı!" Ama bu aklın, "Muhalefet Partisinin aklı" diye Meclis kürsüsünden satılması, esası bu olan demarşların "Muhalefet Partisinin görüşü" diye yapılması ne görülmüş, ne de işitilmiş bir şeydir. Şimdi gördük ve işittik.

A.P. liler 1961 seçimlerinden sonra "C takımı ile bu neticeyi aldık" diye övünüyorlardı. Her halde o sıralarda pirlerinin "Bu millete aday diye odunu göstersem seçtiririm" tafrasının da faziletine iman etmekteydiler. Hangi C takımı? Bir Kıbrıs Meselesi çıktı. İnsan bakıyor da, takım C takımı değil, Z takımı.

Aman yarabbi, bir de o idareci ekibi hükümet teşkiline yeltenmişti! Ya maazallah, kursalardı?

Hepimize büyük geçmiş olsun, dostlar!

askerleri yerleştirilerek iki tarafın yeniden birbirine girmemesi sağlanacaktır. Fakat Lefkoşe dışındaki türkler için alınmış henüz hiçbir tedbir yoktur. Rumlar ingiliz, türk ve rum görevlilerin yaptığı çeşitli toplantılarda alınan ateş kes kararlarını devamlı olarak ihlâl etmektedirler.

Ancak, her ateş-keste bu nevi mahalli uygunsuzlukları beklemek gerektiğinden bunlar hadiselerin umumi istikametini değiştirmedi. Aksine, bir yandan dünya umumi efkârı Türkiye Hükümetinin çok basiretli ve itidalli davranışıyla gerçekleri görüp bizim tarafımıza dönerken diğer taraftan teminatcı devletler Makariosun daha ziyade aleyhinde bir vaziyet aldılar.

İsmet Paşanın güçlükleri

Ancak bu neticeye varmak Hükümet için kolay olmadı ve bazen çok sahada birden gayret göstermek icap etti. Geçtiğimiz son günler için de Başbakan İsmet İnönünün politikası "bekle ve gör" oldu. İnönü önce olayların gelişimini titizlikle izliyor ve hamlesini ancak kesin bir teşhise vardıktan sonra yapıyordu. Zira aceleyle verilecek her kararın, söylenecek her sözün Türkiyenin ve Kıbrısın geleceği ile son derece yakından ilgili olduğunu biliyordu. Bugün Kıbrısta kurulmuş bulunan üçlü idare, tedhişin durdurulması gibi olumlu sonuçlar, bu ölçülü adımların meyveleridir.

Geçtiğimiz haftanın ortalarında Kıbrıs semalarında uçmaya başlıyan türk jet uçakları İnönünün uyguladığı politikanın en can alıcı noktasını teşkil etmektedir. Bu, bir fevrî hareketten çok, gerekli her türlü diplomatik formalitenin yerine getirilmesinden, aralık bütün kapıların zorlanmasından sonra başvurulan bir son çaredir ve hareketin güçlü oluşunun başlıca sebebi de budur. Daha olayların başlamasından itibaren diplomatik yollarla tedhişin durdurulması istenmiş, teminatcı devletlerden anlaşma gereğince duruma müdahale etmeleri talep olunmuştur, ancak bütün bu teşebbüsler bir sonuç vermedikten sonradır ki jetlerin uçurulmasına karar verilmiştir. Karar, ikisi teminatcı devlet olmak üzere, dört devletin büyükelçisi ile defalarca tekrarlanan çeşitli temaslar ve gece İnönünün evinde, sabahleyin Çankaya Köşkünde altıbuçuk saat süren bir toplantıdan sonra alınmıştır.

Oysa, geçen haftanın başlarında Pazartesi gününden beri son derece kesif bir propaganda faaliyetiyle halkın da sinirleriyle oynamak için bazı ellerce ne lâzımsa yapılmıştır. Özellikle bir takım cereyanların temsilcileri kısasa kısas formülüne dört elle yapışmışlar, vatan - millet edebiyatıyla Hükümeti de bir yanlış yola sürüklemek için bütün hünerlerini ortaya koymuşlardır. Bu arada, Ankaradaki gazete bürolarına uçurulan haberler son derece ilgi çekicidir. Hemen her gün gazete büroları aranmış ve gençlerin İstanbulda Kapalı Çarşıyı kuşattıkları veya Beyoğlundaki yabancı mağazaları yıkmağa başladıkları şeklinde haberler verilmiştir. Bu menfî faaliyetin çeşitli temsilcileri olmakla beraber, en şuurlu çalışanların tek gayeleri şu olmuştur: 6-7 Eylül olaylarını kendi açılarından mâzur göstermek veya hiç değilse bu tip ikinci bir olay daha yaratarak, halka, "Bunların da diğerlerinden hiç bir farkı yok" dedirtebilmek!.

Başbakan İsmet İnönü gazetecilerle konuşuyor

Dostlar arasında bir hasbıhal

Bu amaçla, en olmadık haberler fısıltı gazetesi vasıtasıyla etrafa yayılmakta, Türkiyeyi bir barut fıçısı haline getirebilmek için en tehlikeli yalanlar kulaktan kulağa fısıldanmaktadır.

Halkın gözyaşı guddelerine hitap edilerek girişilen bu tahrik kampanyasının bir diğer hedefini de İnönü teşkil etmiştir. Bütün gaye, Başbakanın aklı ile değil de ihtiyar kalbi ile düşünmesini sağlamaktır. Ancak İnönü, son derece üzgün olmasına rağmen, hiç bir zaman itidali elden bırakmamış ve sağduyusunu daima ön plâna almıştır. Başbakanın, Ankara Hastaha-

nesinde yatan Kıbrıslı yaralılara yaptığı bir ziyaretten sonra gazetecilere söylediği :

"— Beni bu halde konuşturmayın" sözleri, onun içinde bulunduğu ruh haletini tam manâsıyla aksettirmektedir.

Ancak, gene aynı ziyaret sırasında dudaklarından dökülen "Maskaralar" kelimesi de onun bir başka yönünü göstermek bakımından son derece önemlidir. Zira gerçekten, İnönü zaferleri kumandanının karşısında birkaç çapulcu, bir kaç çeteci, birer maskaradan başka birşey değildir.

İnönü, takip ettiği politikayı, geçen haftanın sonlarında çıktığı bir sabah yürüyüşünde şu sözlerle ifade etti :

"— Olaylar gerçek değerleriyle mütalâa edilmeli ve değerlendirilmelidir. Bunu yapabildiğimiz takdirde işin içinden muzaffer çıkmış sayılırız."

Papazın potu

Haftanın ortasında durum bu iken Makarios inanılmaz hatasını işledi. Lefkoşenin 30 mil uzağında bir manastırı silâhlı kimseler basmışlar, iki papazı öldürmüşler, bir tanesini yaralamışlar, öteki papazlar "arkalarına bakmadan" kaçmışlardı. Silâhlı kimseler kimdiler, bilinmez. Bunlar, yakınları rumlar tarafından öldürülmüş türkler olabilirdi, türklerin de vahşet işledikleri inancını dünyaya yaymak isteyen rumlar olabilirdi, eğer bu papazlar katliama karışmamışlarsa onlara gözdağı vermek isteyen EOKA'cılar olabilirdi. Papaz Başkan bu haberin yayılmasından yarım saat sonra Devlet Başkanlarına bir telgraf göndererek Kıbrısla ilgili garanti anlaşmalarını feshettiğini ilân etti.

Makarios işlediği hatayı telgrafı gönderdikten sonra farketti. Bir defa hamamda şarkı söylüyordu. Çok taraflı anlaşmaların tek taraflı feshi hiç devletler hukuku bilmemek demektir. Sonra, işin başından beri hedefi bu olduğuna göre Papaz Başkan bütün hâdiselerin tertipcisinin kendisi bulunduğunu tescil ediyor ve bunların bir bahaneden başka şey sayılamayacağını gösteriyordu. Hareket, papazların bile bu maksatla öldürüldükleri ihtimalini hemen hatırlara getirdi. Makariosun davranışı sadece Ankarada değil, Londrada ve hatta Atinada sert tepkiye yol açtı.

O zaman Papaz Başkan bir ikinci telgrafı göndermek lüzumunu hissetti. Efendim, anlaşmaları feshettiğini söylemiyordu. Anlaşmalar bir uyuşma zemini bulunarak feshedilirse iyi olur demek istiyordu. Tavzih Ankaraya, Bakanlar Kurulu bu meseleyi müzakere ederken geldi. İnönü bir rahat kahkaha atmaktan kendini alamadı.

Papaz Başkan için iniş yolu başlamıştı.

Ders Almanın Fazileti

Anthony Eden
"Maziyi unutma!"

İngilterede Eden'i "Süveyş Macerası" batırmıştır. Fransadaki Dördüncü Cumhuriyetin acıklı âkibetinde de bu maceranın tesirini arayanların yanılmaları imkânsızdır. "Süveyş Macerası", esası itibariyle bir "yanlış teşhis koyma" nın hikâyesidir. İngilizler ve fransızlar o sırada amerikalılara çok kızmışlar, çok söylenmişler, bu kuvvetli müttefiklerini "kendilerini sırttan hançerlemek" le suçlamışlardır. Ama bir Dünya Devleti olarak Amerikanın kendisine mahsus hesapları, stratejisi, anlayışı ve görüşü bulunmasının önüne geçememişlerdir. Amerika en yakın iki müttefikinin kendi küçük menfaatlerinin değil, Amerikanın daha büyük menfaatinin icabı olduğuna inandığı davranışı benimsemiştir. O mütalea ile de "Süveyş Macerası" na dur demiştir. Doğru mu yapmıştır, hata mı etmiştir, münakaşası hâlâ sürmektedir. Ama, ingilizlerle fransızlara dur demiştir ve Büyük Britanya İmparatorluğu ile Fransa Cumhuriyeti durmuşlardır.

Çünkü XX. Asrın ikinci yarısında, hele İkinci Dünya Harbinin sonunda memleketler ve milletler birbirleriyle karşılıklı bağlılık içinde yaşamaktadırlar, tek başına fütuhat ve cengâverlik devri çoktan kapanmıştır. Yunanistan bir gün Kıbrısa birden bire asker çıkarıverse oniki saat Adaya hâkim olur. Ama bu, onun yanına kalır mı?. Uçuracağı jetlerin benzinini kendisine başkası verirken?...

Devlet adamları, başkalarının tecrübelerinden ne kadar iyi ders alırlarsa o nisbette başarı kazanırlar. Ancak kendini beğenmişler veya aklı başında olmayanlardır ki eş şartlar içinde "o yapamadı, ben yaparım" hülyasına kapılırlar. Belirli unsurlar belirli neticeler verirler. Gönül arzu etse de, kudretin bunu değiştirmesi mümkün değildir. "Çizmeleri çekmek" bizim pek sevdiğimiz bir tâbirse de bu çizmeleri ne zaman çekmek gerektiğini tesbit eden akıl yoksa o çizmeler çamura batmaktan başka işe yaramaz.

İsmet Paşanın meşhur gezintilerinden biri esnasında, kendisine Kıbrısla ilgili olarak "Paşam, herkes çizmenizi çekmenizi bekliyor" dendiğinde söylediği "Benim çizmem yok, aklım var" sözünün, adeta ittifakla beğenilmesindeki hikmet budur. Hangi dünyada yaşadığımız bilinmeksizin devamlı ve başarılı politika yapmanın hiç imkânı olur mu?. Politika için "imkânlar sanatı" derler. Doğrudur. Mümkün ile gayrımümkünü ayıramamak kafayı bir noktada duvara vurmaya mutlaka yol açar. Talihsiz Eden bunun tecrübesini yapmıştır, en sonda aklını tamamile kaçırmış bulunan Hitler bunun acısını çekmiştir, freni tutmazsa Sukarnonun alacağı ders bu olacaktır.

Makariosa gelince, o dersini şimdiden almışa benzememekte midir?.

Hükümet

Görünen köy

Bu haftanın sonundaki gün Meclis, İnönü kabinesini iş başında tutup tutmayacağını karara bağlayacaktır. İnönü kabinesinin güven oyu alamaması yeni seçim demek olacaktır.

Çarşamba günü saatlerin 19'u gösterdiği sırada A.P. Grup salonundan çıkan bir milletvekili kendisini yakalayan ve Grup müzakereleri hakkında bilgi isteyen bir gazeteciye gülerek şöyle dedi:

«— Kırk yıllık Kâni, olur mu Yani? Biz de bu Yaniye oy mu verelim yani?» Sonra ciddileşerek ilâve etti:

«— Kırmızı oy vereceğiz. İttifakla karar aldık.»

O gün A.P. Grupu saat 16'da toplanma kararı almış olmasına rağmen ancak saat 16.30 da toplanabildi. Zira üst katta müşterek Grup Yönetim Kurulları Güven Oyu Meselesini bir kere daha görüşmek üzere toplanmışlardı. A.P. nin Meclis ve Senato Grup Yönetim Kurulları ile Genel İdare Kurulunun yaptığı bu ikinci toplantı bir evvelki toplantıda alınan kararın Grupa takdimi mahiyetini taşıyordu.

Müşterek Yönetim Kurulları ilk toplantılarını haftanın başında Salı günü saat 16 da yaptılar. Bu toplantı bir buçuk saat kadar devam etti ve peşin verilmiş bir kararın tescil muamelesi tamamlandı. Zira toplantıdan evvel Mecliste kulise yayılan haber A.P. nin, C.H.P. Müstakiller Koalisyonuna kırmızı oy vereceği merkezindeydi. Nitekim A.P. li Vedat Ali Özkan bu mecmuanın bir temsilcisine güven oyu ile ilgili olarak şunları söyledi:

«— Kırmızı oy kullanacağız. Şimdi saat 16'da toplanacak ve bunu karara bağlayacağız. Grupun da ayni şekilde düşündüğü kanaatindeyim. Gerçi bu benim şahsî fikrimdir ama, arkadaşlarımın da benim gibi düşündüklerine eminim».

A.P. Müşterek Yönetim Kurulları böyle peşin bir hükümle toplantıya gittiler. Toplantıda Hükümet programı üzerinde şöyle bir duruldu. Konuşanların hemen hepsi, ayni telden çaldılar ve Hükümete Güven Oyu vermemenin asli vazifeleri olduğuna inandıklarını ifade ettiler. Gösterilen gerekçe son derece geneldi. Hükümet zayıftı. Seçim meselesini programına bile almamıştı. Hiç adı duyulmadık isimleri Bakan sandalyasına oturtmuştu. Bütün bunların ötesinde Kıbrıs meselesinde «aktif ve sert» hareket edilmiyordu! Toplantı dağıldığında karar verilmişti. Grupa, Hükümete kırmızı oy verilmesi telkin edilecekti.

Çarşamba günü Grup, bu hava içinde toplantıya girdi. İlk olarak Müşterek Yönetim Kurulları kararı Grupa okundu. A.P. liler evvelden hazırlıklı olduklarından Grup müzakereleri bir formaliteyi yerine getirmekten öteye geçemedi. Oyunun başarılı aktörü de İhsan Sabri Çağlayangildi. Çağlayangil koyu bir A.P. - C.H.P. Koalisyonu taraftarıdır ve bunun için C.H.P. nin bir kanadı ile kesif kulis faaliyetine girişmişti. Çağlayangil oldukça uzun konuştu ve kırmızı oy verilmesi tezini savundu. Çağlayangil şöyle dedi:

«— Ben tetkik ettim, Hükümet programında seçim lâfı edilmiyor. Niçin? Halbuki biz seçim istiyoruz.»

Çağlayangil bundan sonra Hükümetin yapısı üzerinde durdu ve bu kabinenin Güven Oyu alsa bile uzun süre dayanamayacağını söyledi. A.P. li milletvekilleri bir komedinin sabırlı dinleyicileri olarak seslerini çıkarmadılar. Çağlayangilden sonra konuşan Turhan Bilgin de farklı şeyler söylemedi.

Son konuşmayı Talât Asal yapmak üzere kürsüye geldi. Asal, Müşterek Grup Yönetim Kurulları tarafından hazırlanan bir konuşmayı okudu. Bu konuşma A.P. nin Mecliste yapacağı tenkid konuşmasıdır. İlgi ile dinlen-

A. P. li milletvekilleri kuliste

Kırmızıyı sevmeyen sadece boğalar değildir!

medi. Zaten bu sırada karar belli olduğundan A.P. liler salonu terk etmeğe başlamışlardı. Nitekim bir müddet sonra da A.P. Grupu kararını Basına açıkladı: Hükümete kırmızı oy verilecekti.

Değirmenin suyu

Aslında A.P. nin kararı bir sürpriz sayılmamalıdır. Zira Gümüşpalanın başarısız koalisyon denemesinden sonra A.P. içinde moral birden bozulmuştur. Güvendikleri dağlara kar yağdığını gören A.P. liderleri bütün kabahatin kardeş partilerde olduğunu, istikrarsız hükümet kurmaktansa hiç kurmamanın daha evlâ olacağını, ana muhalefet partisi olarak çalışmanın daha faydalı bulunduğunu hezimetten sonra çarnaçar yaymağa başladılar. Kedi, uzanamadığı ciğere pis diyordu. Ama başka bir kedinin de bunu yemesine hınçla engel olmaya çalışıyordu.

A.P. de vaziyet böyle iken Y.T.P. de kaynaşma kendini gösterdi. Y.T.P. yöneticileri, Grupu Salı günü toplantıya çağırdılar. Fakat bir türlü ekseriyet temin edilemedi. Bunda Öçten grupunun tesiri büyük oldu. Zira Öçten ve bazı doğulu milletvekilleri Grupun serbest bırakılması tezinin peşindeydiler. Bir Grup kararıyla bağlanmak işlerine pek gelmiyordu. Salı günü Y.T.P. li milletvekilleri Meclise geldiler, fakat Grup toplantısına gitmediler. Salonda oturup sohbet edenler arasında Adnan Aral ve Recai İskenderoğlu ikilisi dikkati çekti. Aral kendisine niçin Y.T.P. Grupunun toplanamadığını soran bir gazeteciye şöyle cevap verdi:

«— Grup toplanmış veya toplanmamış ne farkeder? Bu basit bir tekâmül nazariyesidir. Toplansak da toplanmasak da bu istihale devrini geçireceğiz. Buna hiç bir oyun mani olamaz. Bu hükümet güven oyu alacaktır.»

Bu arada bir gazeteci Arala sordu:

«— Peki, bunu seçmene nasıl anlatacaksınız? Hani sizin seçmen muhalefette kalmanızı istemiyor muydu?»

Aral kendine has şivesi ve pervasızlığı ile cevap verdi:

«— Bey, onu mebus olacaklar düşünsün. Ben kararımı vermişim. Bir daha oy almak kaygum da yok. Ben bu hükümete oy verecek ve onu destekleyeceğim. Gerisi bana vız gelir. Mühim olan bu rejimin yaşamasıdır. Ben mebus olmasam ne kaybederim, memleket ne kaybeder?»

Recai İskenderoğlu da aynı fikirdeydi.

Y.T.P. içinde Hükümeti desteklemeyenler de vardır. Öçten ve Nihat Dilerin içinde bulunduğu bir küçük grup A.P. ye yaranmak ve ileride A.P. ye

Fahrettin K. Gökay

Adnan Aral

Akıl için yol

yamanmak için menfi kulise giriştiler. Halit Zarbun ve Esat Kemâl Aybar da bu kırmızı oyculara katıldılar. Genel Başkan Ekrem Alican ise şimdilik rengini belli etmemeğe çalıştı. Ama Gökayın peşinden sürüklediği yedi sekiz kişilik bir grup icabında bu işin istifaya kadar gidebileceğini Genel Başkana bildirdiler. Hem Hükümette mesuliyete iştirak etmemek, hem de kurulmasına çalışılan bir Hükümete çelme takmak pek akıllıca bir iş değildi. Üstelik dış meselelerin ciddi bir durum arzettiği şu sırada memleketi hükümetsiz bırakmanın sebebi yoktu.

Ses veren dağlar

Hükümete en fazla yakın olanlar hiç bir kati disipline bağlanmamış olmalarına rağmen müstakillerdir. Sayıları 31'e varan müstakil milletvekilleri hiç değilse 22 kişi ile Hükümete beyaz oy vereceklerini beyan ettiler. Salı günü Koalisyon koridorunun bir köşesinde Halûk Nurbaki, Fethi Doğançay ve Necmi Ökten oturup konuştular. Nurbaki bir olayı nakletti.

A.P. li kulisçiler Hükümetin güven oyu almasında rol oynaması muhtemel müstakillere nüfuza çalışmışlardı. Bu arada Nurbaki ile konuşmuşlardı. Bu konuşmada Sait Sinan Yücesoy ve bir kaç A.P. li milletvekili daha vardı. A.P. liler Nurbakiye:

«— Artık C.H.P. yi tanıyorsun, İsmet Paşayı da yakından tanıdın. Şimdi Hükümet programında kendini göster de istikbalini garantiye al. Sizlere her zaman kapılarımız açık olacaktır» demişlerdi. Nurbaki ise teklifi kabul etmedi ve Hükümet programını son derece reformist bulduğunu ifade etti.

Ancak müstakiller arasında bir başka hava da doğmadı değil. Kadro olarak onların da bir kısmı Hükümetin teşkil şeklinden pek memnun değillerdi. Güven oyundan sonra Hükümet içinde bir revizyon yapılması gerektiğine inanıyorlardı.

C.H.P. içinde Hükümet, organizasyon bakımından etki yaptı. Meclis Grupu içinde bir kaynaşmadır başladı. İlk olarak ele, Grup Başkan vekillikleri meselesi alındı. Hükümetin Güven Oyu alması halinde Grup Başkanvekillerine çok iş düşecekti. Sırtında kambur olmayan, ağzı lâf yapan kuvvetli elemanlara ihtiyaç vardı. Halen C.H.P. Meclis Grupu Yönetim Kurulunda bir üyelik ve iki başkan vekilliği boştur.

İlk akla gelen yeni isimler arasında Suphi Baykam ve Mehmet Sağlam şanslı gözükmeğe başladılar. Baykam kulise girişti ve şöyle dedi:

«— Mani zail oldu, artık vazife alabilirim.» Mani dediği, Çelikbaşın Bakanlıktan ayrılmasıydı.

C.H.P. Grupu içinde bir başka grup ise Fethi Çelikbaşın adı üzerinde durdu. Çelikbaş için «1957 - 1960 arasının başarılı Grup Başkan vekili" deniliyordu.

Bu satırların yazıldığı sırada Mecliste Hükümet programı üzerinde müzakereler devam etmektedir. İnönü tenkidler bittikten bir tam gün sonra Güven Oyuna başvuracaktır. Anayasa-

nın âmir hükmüne göre Güven Oyu almak için hazır üyenin yarıdan bir fazlasının oyunu almak yetmektedir. Yani salt çoğunluğa ihtiyaç yoktur.

Müzakereler devam ederken bir C.K.M.P. li bir kısım milletvekillerinin durumunu şöyle anlattı:

«— A.P. liler dahil, herkes Hükümetin güven oyu almasını istiyor. Ama istikbal için kırmızı oy vermiş olmak yatırımını da yapmak lâzım. Onun için bir oyundur oynanıyor ve kırmızı oy verecekler başkalarını beyaz oy vermeye teşvik ediyorlar. Bu hükümetin kurulmasına mani olursak dosdoğru seçime gitmemiz gerekeceğini de bilmiyor değiliz.»

Gerçekten, bilhassa Kıbrıs konusunda A.P. nin aldığı vaziyetten sonra Meclisteki iki büyük parti arasında müşterek hiç bir şey kalmamıştır ve kozları paylaşmak için milletin önüne çıkmaktan başka çare yoktur. Ama bu sırada partilerin böyle bir davranışı, mutlaka hemen yapılacak seçimde kendilerine fazla şans vermeyecek, aksine İsmet Paşanın partisi çok avantajlı olarak mücadele sahasına girecektir.

C.K.M.P.

"Taze kuvvet!"

Bundan bir süre önce, emekli albay Alpaslan Türkeşin evinde bir toplantı yapıldı. Toplantı, Türkeşin oturma ve yemek odası olarak kullandığı uzun salonda icra edildi. Emekli albayın yanında ideal arkadaşı, emekli yüzbaşı Muzaffer Özdağ bulunmaktaydı. Türkeşin evindeki salonun pencere tarafına gelen kısmında iki koltuk vardır. Salonun tam ortasında, uzunca bir yemek masası durmaktadır. Türkeş, Özdağ, CKMP Genel Sekreteri Mustafa Kepir ve Türkeşin arkadaşı Fuad Uluç burada konuştular. Konuşma başladığı sırada saatler 19'u göstermekteydi. Faaliyet saat 20.30'a kadar sürdü. Misafirler son derece memnun, Türkeşe veda ettiler. Özdağ, Türkeş ile bir süre daha yalnız görüştü. Dörtlü toplantının dışarıya akisi bir dost ziyareti haberinden öteye geçmedi.

Halbuki o gün orada ve daha sonra aynı yerde yapılan başka toplantılarda Alpaslan Türkeşle ideal arkadaşlarının CKMP ye girmelerinin müzakeresi ve pazarlığı yapıldı.

Bu hususu geçenlerde bir gün bir CKMP li miletvekili, Kayseriden Ankaraya gelmekte olan mototrende AP nin Kayseri milletvekili olan Genel İdare Kurulu üyesi Vedat Ali Özkana nakletti. CKMP li milletvekili Türkeşin pek yakında CKMP nin başına geçeceğini, parti içinde geniş bir revizyona gideceğini, partiyi bir fikir ve prensip partisi haline getirip ona doktrin vereceğini ağzını şapırdatarak anlattı.

Kulaktan Küpe

Bilmece, Bildirmece

Âdam Kıbrıslı. Albaylık da yapmış.

Tam zamanı!

Al yanına kâküllü Sanşo Pansanı, göster marifetini.

Hem sen sağ, hem biz selâmet be kardeşim!

Alpaslan Türkeş

Yeni hevesler

Yeni bir çengel

Türkeş ve arkadaşlarının, Bölükbaşının eski partisine "çengel atmış" oldukları bir gerçektir. İki taraf arasında oldukça uzun bir süredir temaslar yapılmaktadır. CKMP den bir grup, partilerinin sermayeyi tüketmiş olduğuna kesin olarak inanmaktadır. CKMP nin memleket siyasî hayatında bir rolü kalmamıştır. Mutlaka taze kana ihtiyacı vardır. Bunu da Türkeş ve arkadaşları sağlayacaklardır.

Buna mukabil Türkeş ve arkadaşları da bir parti olarak teşkilâtlanmadan bir şey yapamayacaklarını anlamışlar ve gözlerine CKMP yi kestirmişlerdir. Nüvesi eski DP nin sağında bir teşekkül olan CKMP nin içinde Türkeşin aşırı milliyetçi fikirlerini benimseyecek ve bu milliyetçilik ümmetçilikten de bir renk alırsa ona sımsıkı sarılacak bir kütle vardır. Parti halen başsızdır. İflasını ilân etmek üzere olan bir firmayı andırmaktadır. Acele "sermaye çoğaltılması" na muhtaçtır. Türkeş ve arkadaşları onu nasyonal sosyalist bir kalıp içinde derleyip toparlayabileceklerini düşünmektedirler.

Türkeş ve arkadaşları ile CKMP arasındaki irtibatı Fuad Uluç ile İsmail Hakkı Yılanlıoğlu sağladılar. Arabuluculara göre CKMP Genel Merkezinde hava son derece müsaitti. Parti mahallî seçimlerden hezimetle çıkmıştı, koalisyonu bozma gayretleri netice vermişti. CKMP muallakta, pişmiş bir armut gibi durmaktaydı. Türkeşin ağzını açması yetecekti. Arabulucular eski Kudretli Albayın tekliflerini C.K.M.P. Genel Kuruluna götürdüler. Türkeş bir takım şartlar ileri sürüyordu. İdareyi ele alacaktı. Parti, Türkeşin "9 Prensip"ini kabul edecekti. Bu prensiplerden bir kısmı Yılanlıoğlu ile bir kaç müstakil milletvekili arkadaşı tarafından kurulup ömrü yirmidört saat süren Genç Radikaller Hareketinin ilânı sırasında açıklandı. Fikirler, ırkçılık teması hariç - o tema hiç ele alınmamaktadır - Hitlerin nasyonal sosyalizminin esaslarını ziyadesiyle hatırlatmaktadır. Tabii bu esaslar bizim toplumumuzun hususiyetlerine göre makiyaj görmüştür.

CKMP nin Genel İdare Kurulunda konu görüşüldü ve Türkeşle temas edilmesi uygun bulundu.

Yılanlıoğlunun anlattıkları

Bu haftanın ortasında bu mecmuanın bir muhabiri, İsmail Hakkı Yı-

lanlıoğlu ile görüştü. Arada cereyan eden muhavere şudur:

"— Alpaslan Türkeşin CKMP ye katılıp idareyi ele alacağı söyleniyor, ne dersiniz?"

"— Vallahi, böyle bir şey var, temaslar ilerliyor.."

"— Temaslar ne durumdadır?"

"— Son derece ilerledi. Üstelik, Türkeş ve arkadaşları partinin programını da değiştirecekler".

"— Peki. Türkeş CKMP ye girerse, partide bölünme olmaz mı?"

Hasan Dinçer
Ne yârdan, ne senden

"— Tabii ki olur. Ama, ne çıkar? Türkeşi taze kuvvet kabul ediyorlar."

"— Türkeşle teması kim yapıyor?"

"— Genel İdare Kurulu karar almış; bizzat Hasan bey ve Mustafa Kepir yapıyorlar."

Yılanlıoğlu bu arada Türkeşin "9 Prensip"inden de bahsetti ve konuyu kapadı.

Muhabir bu defa CKMP Genel Başkan Vekili Hasan Dinçeri aradı. Dinçer evinde istirahat etmekteydi. Haberin duyulması kendisini şaşırttı. Evvelâ:

"— Yok böyle bir şey!" diyerek kestirip atmak istedi, fakat sonra vazgeçerek:

"— Türkeş bir vatandaştır. Her vatandaş gibi ona da kapımız açıktır. Henüz müracaat etmedi. Ama ederse, memnuniyetle kabul ederiz" dedi.

Fakat Dinçere, Türkeşin partinin başına geçeceği söylenince pek şaşırdı ve kızarak:

"— Böyle bir şey yok!" cevabını verdi.

Genel Sekreter Mustafa Kepir ise meselenin duyulmasını pek arzu etmiyordu. Haberi doğruladı ve:

"— Bu, çok eski bir meseledir. Türkeş benim kadim arkadaşımdır. CKMP ye gelmesi iyi olur. Kendisini sık sık ziyaret ederim ama, sizin zannettiğiniz sebepten ötürü değil" dedi.

"Bizim zannettiğimiz sebep"in ne olduğunu ise söylemedi.

Madalyonun öteki yüzü

Türkeşle temaslar ve CKMP yi nasyonal sosyalist bir parti haline sokma gayretleri beklenen reaksiyonu doğurdu. Partinin içinde bir grup buna karşı kesin vaziyet aldı. Bunların başında Nureddin Ardıçoğlu, Muhlis Ete, Abdülhak Kemal Yörük ve Saadet Evren-Kaçar gibi tanınmış eski CKMP liler gelmektedir. Onların yanında daha bir çok genç CKMP li milletvekilinin Türkeşin liderliğini de, hattâ parti içinde varlığını da kabul etmeyecekleri sezilmektedir. Buna karşı Türkeşçiler hizbi "Biz öldük, bittik. Başka çare yok" havasını çalmaktadır. Fakat bu çeşit bir basübadelmevte razı olmayacaklar, içeri Türkeşin ve fikirlerinin girdiği kapıdan derhal dışarı çıkacaklarını açıkça bildirmişlerdir.

Buna mukabil Türkeş ile CKMP arasındaki temaslar bazı AP çevrelerinde derin bir rahatlık yaratmıştır. Bir AP li milletvekili bu hafta AKİS'e şöyle demiştir:

"— Aman, nereye giderse gitsin; bize gelmesin de.."

Gerçekten de başını Gökhan Evliyaoğlunun çektiği bir marifetli kliğin Türkeşi AP ye almaya çalıştığı bilinmektedir. Fakat bu klik AP nin heyeti umumiyesinden öyle sert bir tepki görmüştür ki Türkeş o hayali terketmiş, Gökhan Evliyaoğlu ve arkadaşları ise tekrar suyun altına girmeyi tercih etmişlerdir. Şimdi Türkeşin CKMP ile anlaşmak üzere oluşunu bu ekip "AP için bir şanssızlık" olarak vasıflandırmaktadır. Ama ekibin Türkeşi caydırmak için gayretleri netice vermemiş, Türkeş kendisi için AP de "ekmek olmadığı"nı Gökhan Evliyaoğlu ile takımından daha iyi anladığını belli etmiştir.

Bu arada C.K.M.P. Genel İdare Kurulu ani bir kararla, partinin 12 Ocakta yapılması gereken kongresini Şubat ayına bıraktı. İlk hesaplar şuydu: Türkeş ve arkadaşları kongrede alkışlar arasında ve gürültülü patırdılı bir şekilde partiye alınacaklar, "9 Prensip" orada partinin umdeleri olarak ilân edilecek.

Muhlis Ete
"Elveda beyler!"

Şimdi görünen, evdeki bu hesabın çarşıya tamamile uymadığıdır. Hasan Dinçer Türkeşin partiye alınmasında fayda görmekte, fakat idarenin Türkeş grupunun eline geçmesini istememektedir. Halbuki, bu iki hususu birbirinden ayırmak imkânı yoktur. Nitekim C.K.M.P. de Koalisyon konusunda oynanan oyunlarda hep Türkeşçilerin parmağı olmuştur ve varılan kararlar onların tesiriyle alınmıştır.

Bu yüzden "Türkeş Olayı"nı CKMP bir türlü resmiyete ve aleniyete dökememektedir.

Bütün Dünyanın En

AMERİKADA

Dev şirketlerin tabii en kodamanları Amerika Birleşik Devletlerindedir. Bunların başında, aşağıda görüleceği gibi General Motors gelmektedir. Sadece bu şirketin yıllık kârının Türkiye Cumhuriyeti bütçesinden daha fazla olması amerikan iş âleminin manâsı hakkında herkese bir fikir verecektir.

SIRA	ŞİRKET	MERKEZİ	SANAYİ	SATIŞLAR	NET KÂR
				(3 sıfır koyup dolar okuyunuz)	
1	General Motors	Detroit	Çeşitli	14,640,241	1,459,077
2	Standard Oil (N.J.)	New York	Petrol mamulleri	9,536,877	840,903
3	Ford Motor	Dearborn, Mich.	Otomobiller	8,089,617	480,702
4	General Electric	New York	Elektrik malzemesi	4,792,733	265,844
5	Socony Mobil Oil	New York	Petrol mamulleri	3.933,346	242,339
6	U.S. Steel	New York	Çelik	3,468,820	163,680
7	Texaco	New York	Petrol mamulleri	3,272,136	481,671
8	Gulf Oil	Pittsburgh	Petrol mamulleri	2,836,292	340,091
9	Western Electric	New York	Elektrik malz., servisler	2,761,609	135,216
10	Swift	Chicago	Et ve gıda maddeleri	2,494,553	16,314
11	Du Pont (E.I.) de Nemours	Wilmington, Del.	Kimyevi maddeler	2,436,352	451,601
12	Chrysler	Detroit	Otomobiller	2,377,593	65,434
13	Standard Oil of California	San Francisco	Petrol mamulleri	2,150,934	313,781
14	Standard Oil (Ind.)	Chicago	Petrol mamulleri	2,147,761	162,420
15	Bethlehem Steel	Bethlehem, Pa.	Çelik	2,072,097	88,678
16	Shell Oil	New York	Petrol mamulleri	1,960,733	157,675
17	Westinghouse Electric	Pittsburgh	Elektrik malz., servisler	1,954,480	57,062
18	International Business Machines	New York	Elektronik hesap makinaları	1,925,222	241,387
19	General Dynamics	New York	Uçak, güdümlü mermi, elektronik	1,898,482	52.859
20	Armour	Chicago	Et ve gıda maddeleri	1,859,380	14,815
21	International Harvester	Chicago	Tarım makinaları	1,837,468	60,227
22	National Mairy Products	New York	Mandıra ve gıda maddeleri	1,820,538	51,303
23	Boeing	Seattle	Uçak, güdümlü mermi	1,768,535	27,154
24	Lockheed Aircraft	Burabnk, Calif.	Uçak, güdümlü mermi, satelitler	1,753,074	50,334
25	Radio Corp. of America	New York	Radyolar, televizyon	1,742,746	58,495
26	North American Aviation	El Segundo, Calif.	Uçak, güd. mermi, feza araçları	1,633,675	34,557
27	Union Carbide	New York	Kimyevi madde, maden, plâstik	1,630,681	159,825
28	Procter & Gamble	Cincinnati	Sabun, deterjanlar	1,619,383	109,356
29	Goodyear Tire & Rubber	Akron, Ohio	Dış lâstik ve kauçuk	1,592,463	71,113
30	General Telephone & Electronics	New York	Ulaştırma	1,327,925	86,269
31	Firestone Tire & Rubber	Akron, Ohio	Dış lâstik, kauçuk	1,277,692	60,034
32	Phillips Petroleum	Bartlesville, Okla.	Petrol mamulleri	1,244,621	106,955
33	Martin Marietta	New York	Hava-feza	1,195,261	45,389
34	General Foods	White Plains, N.Y.	Gıda maddeleri	1,189,483	72,244
35	Sinclair Oil	New York	Petrol mamulleri	1,184,611	47,350
36	Continental Can	New York	Kaplar	1,182,906	40,968
37	Sperry Rand	New York	Elektronik yazı, hesap makinas	1,182,554	24,374
38	American Can	New York	Kaplar	1,180,533	48,736
39	United Aircraft	East Hartford, Conn.	Uçak motorları, pervane	1,160,459	18,107
40	International Paper	New York	Kâğıt mamulâtı	1,095,672	67,055
41	International Tel. & Tel.	New York	Ulaştırma	1,090.198	40,694
42	Cities Service	New York	Petrol mamulleri	1,083.420	60,185
43	Monsanto Chemical	St. Louis	Kimyevi maddeler	1,063,195	78,368
44	American Motors	Detroit	Otomobiller, alet ve edevat	1,056,395	34,241
45	Eastman Kodak	Rochester, N.Y.	Fotoğraf malzemesi	1,056,072	140,342
46	Republic Steel	Cleveland	Çelik	1,049,604	40,042
47	Borden	New York	Mandıra maddeleri	1,047,902	32,355
48	Burlington Industries	Greensboro, N.C.	Mensucat	1,009,988	37,466
49	U.S. Rubber	New York	Dış lâstik, kauçuk mamulât	1,006,793	25,694
50	General Tire & Rubber	Akron, Ohio	Dış lâstik, kauçuk mamulât	959,769	26,745
51	Aluminum Co. of America	Pittsburgh	Alüminyum	938,710	64,322
52	Dow Chemical	Midland, Mich.	Kimyevi maddeler	926,208	72,890
53	Armco Steel	Middletown, Ohio	Çelik	918,561	45,893
54	Reynold (R.J.) Tobacco	Winston-Salem, N.C.	Sigaralar, tütün	900,044	119,803
55	Continental Oil	Houston	Petrol mamulleri	880,148	69.077
56	Allied Chemical	New York	Kimyevi maddeler	869,131	57,978
57	Caterpillar Tractor	Peoria, Ill.	Toprak kaldıran makinala:	826,993	61,993
58	Goodrich (B. F.)	Akron, Ohio	Dış lâstik, kauçuk	812,026	26,334
59	Corn Products	New York	Mısır unu, şeker, yağ	803,319	46,250

Zengin Şirketleri

AVRUPADA

Avrupanın büyük şirketleri, isimleri bizde bilinenlerdir. Bunların arasında meselâ Nestlé'nin en başlarda yer alması belki bazı kimseleri şaşırtacak ve "çikolata satmakla bu iş nasıl olur?" dedirtecektir. Ama bütün bu şirketler dehşetli sürümden kazanmakta ve geniş kârı ucuz fakat kaliteli mal satmakla sağlamaktadırlar.

SIRA	ŞİRKET	MERKEZİ	SANAYİ	SATIŞLAR	NET KÂR
				($ sıfır koyup dolar okuyunuz)	
1	Royal Sutch/Shell	Holânda-Britanya	Petrol mamulleri	6,022,036	572,774
2	Unilever	Britanya-Holânda	Gıda maddeleri	4,135,886	144,973
3	National Coal Board	Britanya	Kömür	2,489,076	3,825
4	British Petroleum	Britanya	Petrol mamulleri	2,010,680	197,400
5	Nestlé	İsviçre	Gıda maddeleri	1,829,408	21,670
6	ICI (Imperial Chemical Industries)	Britanya	Kimyevi mad., madenler	1,620,998	100,836
7	Volkswagenwerk	Almanya	Otomobiller	1,595,500	56,250
8	Philips' Gloeilampenfabrieken	Holânda	Elektrik malzemesi	1,529,006	94,651
9	Siemens	Almanya	Elektrik teçhizatı	1,350,000	37,175
10	Fiat	İtalya	Otomobil, çelik, makina	1,262,400	24,663
11	Daimler-Benz	Almanya	Otomobiller	1,176,250	53,750
12	Fried. Krupp	Almanya	Demir ve çelik, makina	1,039,500	NA
13	August Thyssen-Hütte	Almanya	Demir ve çelik	1,029,068	15,075
14	Farbenfabriken Bayer	Almanya	Kimyevi mad., fotoğraf mal.	1,004,000	50,124
15	Rhone-Poulenc	Fransa	Kimyevi mad., mensucat	992,506	17,567
16	Hitachi	Japonya	Elektrik teçhizatı	955,169	37,278
17	Hawker Siddeley	Britanya	Uçak inşaatı	915,600	15,154
18	Mannesmann	Almanya	Boru, makina, çelik	914,750	22,672
19	British-American Tobacco	Britanya	Tütün	882,000	87,401
20	British Motor	Britanya	Otomobiller	871,122	9,560
21	Farbwerke Hoechst	Almanya	Kimyevi maddeler	864,500	33,279
22	FINSIDER (Società Finanziaria Siderurgi.)	İtalya	Demir ve çelik	843,846	4,630
23	Gutehoffnungshütte	Almanya	Makina	837,500	4,339
24	Cie Francaise des Pétroles	Fransa	Petrol mamulleri	830,464	27,846
25	Gelsenkirchener Bergwerks-AG	Almanya	Kömür, madenî yağ	827,000	8,488
26	Rheinische Stahlwerke	Almanya	Kömür, çelik, makina	811,250	16,820
27	Tokyo Shibaura Electric	Japonya	Elektrik malzemesi	795,728	28,203
28	AEG (Allegemeine Elektricitäts-Gesellschaft)	Almanya	Elektrik teçhizatı	779,990	17,225
29	Tube Investments	Britanya	Demir ve çelik, alüminyum	770,000	22,327
30	Dunlop Rubber	Britanya	Kauçuk mamulleri	753,200	14,252
31	Renault	Fransa	Otomobiller	750,051	203
32	BASF (Badische Anilin-& Soda-Fabrik)	Almanya	Kimyevi maddeler	714,000	46,209
33	ARBED (Aciéries Réunies de Burbach	Lüksenburg	Demir ve çelik	700,000	10,494
34	Guest, Keen & Nettlefolds	Britanya	Demir ve çelik	686,143	29,859
35	Yawata Iron & Steel	Japonya	Demir ve çelik	684,371	11,987
36	Saint-Gobain	Fransa	Cam, kimyevi maddeler	658,295	9,990
37	Matsushita Electric Industrial	Japonya	Elektrik teçhizatı	601,906	38,611
38	Associated Electrical Industries	Britanya	Elektrik teçhizatı	588,700	13,622
39	Phoenix-Rheinrohr	Almanya	Demir ve çelik	588,250	9.030
40	Brown, Boveri	İsviçre	Elektrik teçhizatı	587,203	6.030
41	Pirelli	İtalya	Kauçuk mamul., kablo	583,326	16.[illegible]7
42	ENI (Ente Nazionale Idrocarburi)	İtalya	Petrol mamulleri	572,100	6,240
43	Salzgitter AG	Almanya	Demir ve çelik, kömür	564,750	0
44	English Electric	Britanya	Elektrik teçhizatı	559,034	8,801
45	Citroën	Fransa	Otomobiller	557,505	4,057
46	KF (Swedish Cooperative Union)	İsveç	Gıda maddeleri	564,187	7,057
47	AKU (Algemene Kunstzijde Unie)	Holânda	Mensucat	552,486	10,053
48	Massey-Ferguson	Kanada	Tarım makinaları	551,390	16,719
49	Montecatini	İtalya	Kimyevi mad., madenler	550,749	21,941
50	PEMEX (Petroleos Mexicanos)	Meksika	Petrol mamulleri	539,634	9,267
51	Mitsubishi Electric Manufacturing	Japonya	Elektrik teçhizatı	537,918	19,497
52	Petrofina	Belçika	Petrol mamulleri	535,000	24 681

1963

Durulan denizler

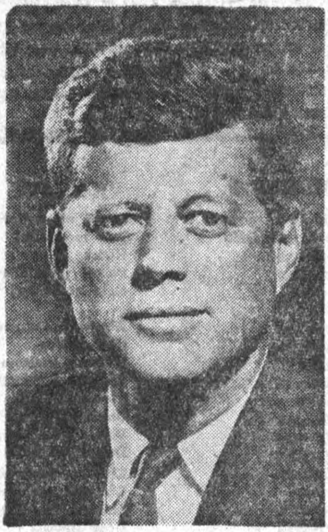
Şu satırların yazıldığı sırada, ihtiyar dünya 1963 yılını da geride bırakmış, bir yıl daha eskimiş bulunuyor. İnsanlar, uykusuz geçen bir yılbaşı gecesinin yorgunluğu içinde, girdiğimiz yılın kendileri ve bütün insanlık için neler hazırladığından habersiz, yeniden günlük yaşantılarının arasına dönmek üzeredirler. Dünyanın bazı yönlerinden sevinçli, bazı yönlerinden üzüntülü haberler gelmekte, dünya nüfusu hızla çoğalmaya devam etmekte, ekmek kavgası bütün hızıyla sürüp gitmektedir. Kısaca, dünya bir yıl daha yaşlanmıştır ama, üzerinde olup bitenler gene eskisi gibi, olağan düzeninde akıp durmaktadır.

Doğrusunu söylemek gerekirse, birkaç sevinçli, birkaç da acı olayın dışında, 1963 yılı dünyada öyle büyük, önemli izler bırakmadan gelip geçti denilebilir. 1962 yılı sona erdiği zaman, herkes o kadar korkulu Küba buhranının geride kaldığını düşünerek rahat bir nefes almıştı. Oysa 1963, böylesine korkulu buhranlarla karşılaşmamıştır. Hattâ tam tersine, tarihin sayfalarına karışıp giderken, arkasında her zamankinden daha ümitli bir dünya bıraktığı bile söylenebilir.

Soğuk harpte yumuşama

Gerçekten, geride bıraktığımız yılın olaylarına bakılınca, 1963 soğuk harbin en yumuşak dönemine girdiği yıl olarak kabul edilebilir. 1962 sonlarında patlak veren Küba buhranından sonra, taraflar, bir daha böyle korkulu bir rüya görmemek için bütün adımlarını büyük bir ihtiyatla atmaya başlamışlardı. Bu bakımdan, Berlin ve Vietnamın durumu gibi kanayıp duran bazı yaralar hâlâ kapanmamış olmakla beraber, 1963 yılı içinde Doğu ile Batı arasında açık anlaşmazlıklara, yeni kuvvet denemelerine konu olmamışlardır. Üstelik, Vietnamda Diem ailesi saltanatının sona ermesi, Berlinde de utanç duvarının Noel dolayısıyla aralanması, bu iki çıbanbaşının durumunda önümüzdeki yıllar içinde bir iyiye yönelme ümidi uyandırmaktadır.

Doğu ile Batı arasında Küba buhranından sonra düzelmeye yüztutan münasebetlerin 1963 içinde ulaştığı en önemli sonuç, hiç şüphesiz, Ağustos ayında Moskovada imzalanan nükleer denemeleri yasaklama anlaşmasıdır. Uzayda, yeryüzünde ve su altında yapılacak denemeleri yasaklayan ve Fransa ile Komünist Çin dışında bütün dünya devletlerinin katıldığı bu anlaşma gerçi bütün insanlığın başında Demoklesin kılıcı gibi asılı duran silâhlanma yarışını durdurup genel silâhsızlanmaya doğru atılan ilk adım olmaktan uzaktır ama, biraz gayret ve iyi niyetle iki taraf arasında ortak bir dil bulunabileceğini gösterdiği için ümit vericidir. Bu anlaşmadan sonra A.B.D. ile Sovyetler Birliği arasındaki münasebetler gözle görülür şekilde yumuşamıştır. O kadar ki, yılın sonlarına doğru patlak veren Barghorn olayı bile, Washington'lu idarecilerin Sovyetlere buğday satmak kararını engellememiş, yumuşama havasını bozmamıştır.

John Kennedy

Kayıp

Harold Macmillan

Keeler'in ateşi

İki yaşlı, bir de genç

1963 yılı içinde Batılılar bakımından en önemli gelişme, hiç şüphesiz, üç büyük Batılı devletin yöneticileri arasındaki değişmedir. Son yıllarda adamakıllı yaşlandığı için bütün Alman siyasî çevreleri tarafından artık iş başından çekilmesi istenen Batı Almanya Başbakanı Adenauer bu yılın sonlarında yerini İktisat Bakanı Erhard'a bırakarak, yıllar süren saltanattan ayrılmış, Profumo rezaletinin indirdiği yıkıcı darbeye dayanamayan İngiliz Başbakanı Macmillan da, hükümeti Dışişleri Bakanı Home'a devretmiştir. Böylece, Avrupada uzun yıllar devam eden yaşlılar yönetimi sona ermiş bulunuyor. Fakat bu yönetimin en son temsilcisi olan De Gaulle Fransada hâlâ yerini korumaktadır. Üstelik, yakın bir gelecekte işbaşından çekilmek istediğini gösteren hiçbir belirti de yoktur.

Batılı yöneticiler arasında olan en acı değişiklik, Amerikan Başkanı Kennedy'nin, Kasım ayında Texas'ın Dallas şehrinde yapılan bir suikaste kurban giderek ölmesidir. Genç yaşında hayata gözlerini yuman Kennedy, son iki yıldır izlediği aydın, cesaretli ve insancı politikaya bakılınca, ilerisi için çok ümit verici bir Başkan olarak görünüyordu. Hâlâ iyice aydınlanamamış şartlar içinde yapılan suikast, bu genç adamı kendine bağlanan bütün ümitlerle beraber toprağa sokulunca, bütün dünyada duyulan üzüntü çok büyük olmuştur. Onun yerine gelen Başkan Johnson hakkında kesin bir yargıya varmak için zaman henüz çok erkendir.

Parçalanan bloklar

Batılı idareciler arasında olup biten değişikliklere rağmen, Batı bloku içinde uzun bir süredir başladığı bilinen parçalanma 1963 yılı içinde de giderilememiş, aksine biraz daha çoğalmıştır. De Gaulle'ün işbaşına geldiği günden bu yana izlediği Atlantik ve Avrupa politikası, 1963 yılı sona ererken, Batı birliğini her zamankinden daha fazla tehlikeye düşürmüş görünüyordu. Gerçekten, De Gaulle 1963 içinde Ortak Pazarın kapılarını İngiltereye kesin bir şekilde kapatmış, NATO'da ortak bir vurucu kuvvet kurulması yolundaki gayretlere sırt çevirerek Fransanın A.B.D. den bağımsız bir atom devleti olması yolundaki çalışmalara hız vermiştir. De Gaulle'ün Batı dünyası içindeki bu bölücü çalışmalarını, şimdiye kadar, yalnız Batı Almanya Başbakanı Adenauer destekliyordu. Onun yerini alan Erhard, şimdi daha çok A.B.D. ne ve İngiltereye dönük bir politika peşindedir. Diğer yandan Ortak Pazarın diğer üyeleri de İngilterenin dışarda kalmasına fazla istekli görünmüyorlar. Böyle olunca Batılı devletlerle Fransa arasındaki görüş ayrılıklarının önümüzdeki yıl içinde daha da çoğalması beklenebilir.

1963 yılı içinde yalnız Batı bloku içinde değil, komünist blok içinde de önemli ayrılmalar olduğu görülüyor. Uzun yıllar için için gelişen Çin-Sovyet anlaşmazlığı, 1963 yılında açıkça suyun üstüne çıkmış, Pekin ve Moskovalı idareciler birbirlerine artık geri alınması mümkün olmayan ağır yüklenmeler yapmışlardır. Bu yazıda iki komünist devlet arasında çıkan anlaşmazlığın nedenleri ve gelişmesi üzerinde duracak değiliz, yalnız şu kadarını söyliyelim ki, Çinle Sovyetler Birliği arasındaki çekişme bugün, herşeyden çok, komünist blokun liderliği yarışması olarak görülüyor. İleri bir endüstri düzeyine ulaşan Sovyetler Birliğinin çoğunluğu hâlâ ekonomik gerilik içinde bulunan diğer komünist ülkelerin meselelerini anlamaktan uzak olduğunu ileri sürerek, Pekin hükümeti dünya komünist hareketlerinin liderliğini yüklenmeye çalışmaktadır. Bunun için de, en kolay ve elverişli araç olarak, savaşçılık bayrağına sarılmıştır. Ekonomik bakımdan zaten geri olan Çinin bir dünya savaşı çıktığı takdirde, rahatca harcayabileceği birkaç yüz milyon insandan başka kaybedecek hiçbirşeyi yoktur. Üstelik, Batılı devletlerin ekonomik yapılarını kaybetmemek için bir atom savaşına girişmekten kaçındıklarını bildiği için de, bütün Asyada korkusuzca tahriklere, sınır tecavüzlerine kalkışabilmektedir. Oysa Sovyetler Birliği eriştiği ekonomik düzeyi kaybetmemek için hiç mi hiç savaş taraflısı görünmüyor.

Conrad Adenauer
Kendi gitti ismi kaldı yadigâr

Sovyetler Birliği ile Kızıl Çin arasında çıkan bu açık anlaşmazlığın dünya politikası bakımından önemli sonuçları olacağına şüphe edilemez. Hemen burnunun dibinde bulunan 600 milyonluk koca Çinin gün geçtikçe daha uyuşmaz bir tutum takındığını gören Sovyetler Birliği, aralarındaki ideoloji anlaşmazlığı ne olursa olsun, ister istemez Batılılara yaklaşmak zorunluğunu duymaktadır.

Siyahlar uyanıyor

1963 yılının önemli özelliklerinden biri de, Birleşik Amerika zencilerinin beyazlarla eşit haklar edinmek için başladıkları açık mücadeledir. Bütün amerikan vatandaşlarının kanun karşısında renk, din ve ırk ayrılığı olmaksızın eşit bulunduklarını söyleyen madde gerçi bir asırı aşkın bir süredir Amerikan anayasasında yazılı duruyor ama bu ilkeyi günlük hayata uygulamak, zencilere beyazlarla ayni hastahanede doğup, ayni çocuk bahçesinde büyümek, ayni okulda okumak, ayni iş yerinde çalışıp ayni sinemada eğlenmek, ayni lokantada yemek yiyip ayni taşıt araçlarını kullanmak imkânını tanımak şimdiye kadar mümkün olamamıştır. Dallas suikastine kurban gittiği sırada Başkan Kennedy bu imkânları hazırlıyacak bir kanunu Kongreden geçirmeye uğraşıyordu. Bu durum, bütün dünyada, Kennedy'ye atılan kurşunların zenci haklarına tahammülü olmayan güneyli beyazlar tarafından atıldığı konusunda ciddi şüpheler uyandırmıştır. Diğer yandan suikastle ilgili soruşturmanın bir türlü doğru dürüst bir sonuca bağlanamamış olması da, bu şüpheleri adam akıllı çoğaltmaktadır.

1963 yılı içinde az gelişmiş ülkelerin durumuna gelince, Orta Doğuda Nasırcılarla Baas Partisi arasında başlayan yarışma, kesin bir sonuca bağlanmadan, 1963 içinde de sürüp gitmiştir. Yeni kazandıkları bağımsızlığı perçinlemeye çalışan Afrika ülkeleri bir yandan ekonomik durumlarını çağdaş düzene uydurmaya gayret ederken, diğer yandan da bir Afrika birliği kurmak için adımlar atıyorlar. Fakat Ekim ayında çıkan Fas-Cezayir sınır savaşmasının da gösterdiği gibi, sömürgeci devletler tarafından hiçbir coğrafi, ya da etnik ilkeye uyulmadan çizilen sınırlar bu birliğin önüne dikilen en büyük güçlüklerin başında geliyor. Bundan başka, Afrika halkı henüz aşiret hayatından millet kavramına yükselebilmiş değildir. Bu durum da özlenilen birliğe kavuşmayı geciktirmektedir.

YAYINLAR

DÖNÜŞ

Erich Maria Remarque'nin romanı, çeviren Tektaş Ağaoğlu (Ağaoğlu yayınevi, Ercan Matbaası İstanbul, 253 sayfa, 10 lira)

Remarque Amerikada yaşayan bir alman romancıdır. Birinci Dünya Savaşını yaşamış, bu savaşın sonunda Almanyada Hitlerin iktidara gelişini görmüş, ilk dünya savaşından yeteri kadar ders almış, nadir düşünürlerden biri olduğu için romanlarında hep savaşın kötülüklerini dile getirmiştir. Oysa Almanyada işbaşına gelen Hitler, hesabını hep yeni yeni savaşlara göre yaptığından, kısa zamanda nazizmin Remarque ile arası açılmıştır. Yazarın kitapları genç naziler tarafından meydanlarda yakılmış, Remarque de soluğu Almanya dışında almak zorunda kalmıştır.

Remarque, dünyamızın en büyük yazarlarından biridir. Romanlarının her biri başlıbaşına bir büyük abidedir. Şöhretini ilk olarak "Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" adlı romanıyla yapmıştır. Onu, sayıları yirmiye yaklaşan roman takip etmiştir. Romanlarının hemen hepsinin türkçe çevirileri vardır. Pek çok romanı filme de alınmıştır. Bu filmlerin bir kısmı Türkiyede de gösterilmiştir.

"Dönüş", Remarque'nin ilk ve ünlü romanı "Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok"un bir bakıma devamı gibidir. Aslında, yazarın romanlarının pek çoğu zaten bir silsile halinde devam etmektedir. Ama öyle bir silsile ki, her kitabı tek tek okuduğunuzda da, toptan okuduğunuzda da ayni zevki alıyorsunuz.

"Dönüş"te Remarque Birinci Dünya Savaşının son günlerini, harbin bitişini, harpten dönen gencecik, ama çok görmüş, çok geçirmiş, çok kahır çekmiş askerlerin hayatını anlatıyor. Savaştan dönmüş, eski dünyaları yıkılmış, yenisine de bir türlü alışamamış insanlar. Toplumun durmadan dönen çarkları içinde eriyip yok olan bahtsız bir nesil..

Kitabın çevirisini Tektaş Ağaoğlu yapmış. Temiz, özentili bir çeviri. İnsan takılmadan ,rahatlıkla okuyor. Ama, bir belirli yere kadar... Tektaş Ağaoğlu, bazı karşılıklı konuşmalarda sözleri, bazı harfleri yutarak, meselâ, "değil mi?" diyecek yerde "di mi?" şeklinde türkçeleştirmiş ki, insan böylesine lâfları gördü mü ister istemez sinirleniyor. Bereket ki Remarque büyük yazar da, çevirideki böylesine özenti ve kaprisleri bile okuyucusuna unutturuyor.

Kısaca söylemek gerekirse, "Dönüş", okunması gerekli bir roman. Remarque'nin bu romanını okuyanın öbür romanlarını da bulup okumak istemesi çok olağan bir sonuç olacaktır.

DÜNYADA HARP VARDI

Orhan Kemalin hikâyeleri

(Ataç Kitabevi yayınları 52, isteme adresi Ankara Cad. 45 - İstanbul, Ayaydın Basımevi 80 sayfa 200 kuruş)

Orhan Kemal Türk edebiyatında ününü hikâyeleriyle yaptı. Hem de Sabahattin Aliler, Sait Faikler devrinde. Şimdi şimdi, kendi kendini aşarak, hikâyedeki ününü romanlarıyla gölgeledi. O artık, hikâyeciden çok romancı olarak ünlü ve başarılı. Şimdi eskisi kadar çok hikâye yazmıyor, romana daha çok önem veriyor. Ama hikâyeyi de büsbütün boşlamamış. Boşlamamış ki, Ataç Kitabevi, Orhan Kemalin son yıllarda yazılmış oniki hikâyesini derleyip bir kitap haline getirmiş.

"Dünyada Harp Vardı" kitaba da adını veren bir hikâyedir. Hem, kitabın en uzun hikâyesidir. Bir hapisane hikâyesi. Orhan Kemalin sık sık değindiği konulardan birinin hikâyesi. Bir bakıma, bir roman bölümünü andırıyor. Öteki hikâyeler ise daha kısa, daha sevimli. Bir yudumda içiliveren, ama insanın susuzluğunu gidermeyen su gibi. Bu hikâyelerde Orhan Kemalin kişiliği, karanlıkta yalazı görünen hançer gibi şöyle bir görünüp kayboluveriyor. Tatlı, sevimli, zaman zaman insanı kahreden, insanın yüreğini burkan, ama daima insanlardan söz eden, insanları, küçücük insanları anlatan hikâyeler..

"Dünyada Harp Vardı" okunmaya değer bir kitapçıktır.

İlhami SOYSAL

Dergiler:

KIZILAY :

Kızılayın aylık propaganda dergisi.

Kızılay Türkiyenin en büyük, en köklü yardım kuruluşudur. Dünya çapındaki Kızılhaçın yurdumuzdaki parçasıdır. Her vatandaşın, ilerdeki kara günlerini düşünerek yardımda bulunması gereken bir kurum. Böylesine bir kurumun, propagandaya önem vermesi son derece olağan. Ne var ki, bir atasözünü de hiç unutmamalı : Beyazıtta dilenip Sultanahmette sadaka dağıtmak iş değildir. Kızılay dergisinin son sayısını elime aldığımda ister istemez bu sözü düşündüm. Aman efendim, o ne masraf, o ne lüks! Kuşe kâğıtlar, karton kapaklar.. Sanırsınız ki bir mirasyedi sanat dergisi çıkarıyor. Ben propaganda amacıyla çıkarılan dergilerin, kitapların ve broşürlerin böylesine lükse kaçma merakını anlamıyorum. Bu dergiyi yönetenler, Kızılayı yönetenler, zarfın cafcafını bırakıp da biraz mazrufa, beylik yâvelerden de vazgeçip, günümüzün modern propaganda tekniğine eğilseler, pek iyi olacak. İ. S.

Kitaplar

★ **HAŞMETLİ YOSMALAR**
Reşat Ekrem Koçunun daha önce Taçlı Fahişeler adıyla yayınlanan portrelerinin düzeltilmiş yeni şekli. Koçu Yayınları, Posta Kutusu 419 - İstanbul, 1963, 80 sayfa 300 kuruş.

★ **DAĞ PADİŞAHLARI**
Reşat Ekrem Koçunun tarihimizdeki büyük şekavet ve isyanları anlatan eseri, Koçu Yayınları, Posta Kutusu 419 İstanbul, 1962, 224 sayfa 900 kuruş.

★ **FORSA HALİL**
Reşat Ekrem Koçunun bir tarihi hikâyesi, Koçu Yayınları, Posta Kutusu 419 - İstanbul, 1962, 99 sayfa 350 kuruş.

★ **ERKEK KIZLAR**
Reşat Ekrem Koçunun tarihi hikâyeleri, Koçu Yayınlar, Posta Kutusu 419 - İstanbul, 1962, 98 sayfa, 400 kuruş.

★ **SOSYAL SINIFLAR**
Pierre Laroque'den çeviren Dr. Yaşar Gürbüz, Remzi Kitabevi, Kültür serisi 31, 127 sayfa 250 kuruş.

Tüli'den haberler

Çığır ve İlker Gürleyen nişan merasiminde
Allah tamamına erdirsin

Geçtiğimiz hafta pek çok nişanlanan oldu. Herkes yeni yıla, bağlanmış olarak girmek istiyor, anlaşılan. Pazar akşamı, İsmail Rüştü Aksalın kardeşi Kemal Aksalın kızı **Demet** ile, yüksek mühendis Nazmi Karatekinin oğlu **Aydın Karatekinin** nişanları da kız tarafının evlerinde yapıldı. Bir a-ya kadar da nikâh ve düğünleri yapılacak. Sonra, birkaç yıl kalmak üzere, İsviçreye gidecekler.

★

Cumartesi akşamı, Harp Okulu ingilizce öğretmeni yarbay Alâettin Haydaroğlunun kızı **Melek Haydaroğlu** ile Tarım Bakanlığı tütün kısmı müdürü Sabri Alınakın oğlu **Necil Alınakın** nişanları, Alınakların Hanım eli sokaktaki evlerinde, yakın akrabaları arasında yapıldı. Yüzükleri gençler kendileri taktılar. Genç kayınpeder **Sabri Alınak** da güzel bir konuşma yaptı.

★

Yine pazar gecesi Washington Restoranda, Foto Çığırın kızı **Gönül** Çığırla, albay Şükrü Gürleyenin oğlu **İlker Gürleyenin** nişan törenleri yapıldı. Beyaz lâme elbisesi ve siyah saçlarına iliştirdiği iki küçük kırmızı gülle Gönül, çok güzel ve sevimli idi. Her iki kayınpederin de ismi Şükrü.. Çok da anlaşıyor iki aile. Sıra, Çığır ailesinin küçük kızı **Betüle** geldi.. O da mavi elbisesiyle pek zarifti. Nişanda yüzükleri **Hıfzı Oğuz Bekata** taktı.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı **Dr. Kemal Demir** ve eşi, yılbaşını geçirmek üzere Beyruta gitmeye karar vermişlerdi, fakat o sırada tayin çıkınca, **proje suya düştü.**

★

Yeni bakanlıklar kurulunca, birçok gönüllerde ümitler belirmeye başladı. **Hasan Tez** de, ilerde kurulabilecek bir esnaf bakanlığına en kuvvetli aday olarak kendisini görüyormuş!

★

Ticaret Bakanlığı dış ticaret mensuplarından **Fahir Savranın** bir oğlu oldu. Çocuğun ismini **Faruk** koymuşlar. Küçüğün annesinin ismi de **Fahire** olduğuna göre, demek Savranlar eski Mısır kral ailesi gibi "F" esası üzerine gidiyorlar!..

★

Sanatseverler Kulübünde **Endonezya** Basın Ataşesinin kokteyli yapıldı. Toplantıda yerli ve yabancı bütün basın mensupları, **Kasım Gülek**, Hindistan Büyük Elçisi, Polonya Büyük Elçisi, Endonezya Büyük Elçisi **Subi-**

jakto ve eşi ile, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ileri gelenleri vardı.

★

Sanatseverlerde hazırlanmış olan yılbaşı gecesi eğlenceleri iptal edildi. Kıbrıs üzüntüsü ile zaten kimsede de eğlenecek, gülecek hal kalmamıştı ya... Birçok kimse, evlerde yapacakları toplantıdan bile vazgeçti.

★

Kızılay, Kıbrısa 100 kişilik bir seyyar hastahane gönderiyor. Hakikaten, bu işe hiç düşünmeden gönüllü katılan vazifeliler takdire değer. Gerek doktorlar, gerek hemşireler ve idareciler canla başla bu vazifeye koşuyorlarmış. Tabii, gidenlerin isimlerini gazetelerde okuyunca biraz yabancılık çekeceğiz. Çünkü bunlar, her zaman işitmeye alıştığımız dekoratif isimler değil, gerektiği zamanda fedakârca işbaşına koşan hakikî yardımcıların isimleri olacak...

★

Amerikan Üniversiteleri Türk Mezunları Derneği, yılbaşı için Mithat paşa caddesindeki Türk-Amerikan Derneği binasında çok zengin bir program hazırlamıştı. Gayet itinalı bir piyangoya en değerli hediyeler konmuş, gecenin eğlenceli geçmesi için gereken her şey hazırlanmıştı. Fakat Kıbrıs hâdiseleri dolayısıyla bütün üyelerin de arzusu ile bu eğlence iptâl edildi. Toplanmış olan para da Kıbrısa yardım olarak yatırıldı.

★

Yılbaşı gecesinde programında bir azaltma yapmıyan yerlerden biri de Bulvar Palas oldu. Gayet kalabalıktı. Normal gecelere ilâveten **Saniye Can**, Kervansaraydaki **Sinbad** getirilmişti. Yalnız kotiyon dağıtılmadı, isteyenlere ertesi gün otelden alabilecekleri bildirildi. Gece saat ikiye kadar eğlenildi.

★

Süreyya paviyonu yılbaşı gecesi için programına hiç bir şey ilâve etmemiş, yalnız hesap pusulalarını epeyce insafsızca şişirmişti. Salon eski yılbaşılara nazaran tenhaydı, normal gecelerden fazla bir kalabalık yoktu. Bir hayli de yabancı sima vardı. Bir çok masada yalnız yabancılar görülüyordu. Y. mühendis **Feyyaz Köksal** ve arkadaşları **Turgut Göle** ve dostları, yüksek mühendis **Erol Yaltkaya** ve mavili kadife aplikeli çok zarif ve güzel yeni elbisesi ile eşi **Hümeyra Yaltkaya** ve İstanbuldan gelen bir çift arkadaşları ile Ankaralı dostları birlikte gelmişlerdi.

★

Bu arada bir çok kimse de evlerde toplandılar ve yeni yılı daha samimî bir hava içinde karşılamayı tercih ettiler. **Vildan Aşir Savaşır** ve eşi bir dostlarının evinde tertiplenen eğlenceye iştirak etmişlerdi. Fakat bir ara başka bir yerde toplanmış olan baldızlarının yeni yıllarını kutlamak üzere gidip döndüler. Galiba Yenişehirin bütün muhtarları Savaşırın baldızları Artık bu yeni yılda enişteden de bir başka faaliyet bekleniyor.

★

Raybank müdürlerinden **Şeref Gürbüz**, eşi **Perihan Gürbüz** ve baldızı **Neriman** ve bazı dostları ile Bulvar Palasa gitmişti. O gece pek neşeli olan Gürbüz galiba emektar otomobilini yeniliyor, yarı gece masasındakilere onu anlattı durdu.

★

Yılbaşını evinde geçirenlerden biri de eski gazeteci, yeni reklâm şirketi sahibi **Avni Çeviker** oldu. Çevikerler, yakın dostlarını evlerine bulgur pilâvı yemeğe dâvet ettiler. Bayan Çevike rin zevkle döşediği evinde son derece samimi bir hava vardı. Çeviker, yakın gazeteci arkadaşlarını da partisine dâvet etmişti. **Leylâ Çambel, Jale Candan** ve eşi **Nejat Candan**, Emekli Sandığı İdare Meclisi üyesi **Necdet Çeşmiğ** ve eşi ile güzel kızları **Gül Çeşmiğ**, Sümerbank baş mütercimi **Hadi Kent** ve eşi **Nihal Kent** Çevikerlerin misafirleriydi. Misafirlerin çoğu defileye gider gibi giyinmişlerdi. Bir çoğu da 14 Mayıstaki evi bir uğrak kabul etmişlerdi.

Bayan Çeviker misafirlerini ağırlamak için elinden geleni yaptı. Sabaha karşı ise Avni Çevikerin kendi eliyle yaptığı bulgur pilâvı ikram edildi. Yemeğe kalanlar, Sıkı Yönetim sebebiyle sabahı orada ettiler.

★

Geçen hafta içinde Beyrut Büyük Elçisi **Vahit Halefoğlu**, Beyrutta bulunan gazetecilere bir öğle yemeği verdi. Yemekte Beyrut Türk Haberler Bürosu Müdürü **Selim Baban** ve zarif eşi **Hâlâvet Baban**, Müdür yardımcısı **Dündar Arcayürek** ve eşi **Neriman Arcayürek**, Cidde Basın Ataşesi **Aziz Özbay** da vardı. Yemek boyunca Kıbrıs konusu konuşuldu ve Hükûmetin enerjik hareketinden bahsedildi. Ertesi gün Kıbrıs yoluyla Ankaraya hareket eden **Babür Ardahan** o sırada başına gelecekl'erden haberdar değildi. Ardahanı rumlar Kıbrısa sokmadılar ve bir uçak la tekrar Beyruta gönderdiler.

Kadınlar

Yeni bir saha

Kızıl saçlı, ufak tefek, çok sevimli kadın, AKİS muhabirine baktı, gülümsedi ve :

"— Büyük işe kalktım.. Sicil işinde yeni bir sistem uygulamaya çalışıyorum. Muhtarlık bölgemdeki evleri defter usûlü ile değil, kartoteks usulü ile tespit edeceğim. Böylece başka yere nakledenlerin kaydını alıp, yerine yeni gelenleri koymak ve lüzumsuz şişkinlikten kurtulmak, muamelenin çabuk bitmesini sağlıyarak vatandaşı boş yere bekletmemek mümkün olacak. Şimdi başlangıçta iş biraz zor ama, önce yorulmak ve organizasyona önem vermek, sonradan rahat etmek için şarttır. Sabahları bir bir evleri dolaşıp, sicil fişlerini götürüyorum. Kendileri, tercihen makine ile yazıp, bana geri getiriyorlar. Kartonlarda, malûm kimlik tespiti soruları yanında, kartonun sırtında oda ve hol adedi, radyo marka ve beyanname numarası, taşındığı yerin adresi, ev sahibi mi, kiracı mı olduğuna dair bazı faydalı bilgi soruları da vardır. Böylece birçok bakımdan istatistikî malûmatı da toplamış oluyorum. Ayrıca, her eve bir de, bastırmış olduğum anket sorularını bırakıyorum. Bu anket kâğıdına muhtardan neler beklediklerini, mahalleden şikâyetlerini veya mahalleye, semte ait dileklerini yazıyorlar" diye konuşmağa başladı.

Nefes almadan, büyük bir zevkle, yapacağı işleri anlatıyordu. Birden sustu. Sonra :

"— Yeni işimi gerçekten seviyorum" diye sözü bağladı.

Olay, geçen hafta içinde birgün, Nenehatun caddesinde, Çankaya muhtarlığının bulunduğu 121 numaralı evde geçti. Konuşan kızıl saçlı kadın, Çankayanın yeni muhtarı Hacer Bizden Boray idi. Boray, yüksek ziraat mühendisidir. Uzun yıllar meslek hayatında ve birçok sosyal işlerde çalıştıktan sonra biraz dinlenmek istemişti ama, kader buna müsaade etmedi.

Sürpriz muhtarlık

Hacer Bizden Boray 17 Kasım sabahı muhtarlığı hiç mi hiç düşünmüyordu. Ev işlerini bitirdi ve eşi ile beraber çıktı. Birkaç komşuya uğradılar ve hep birlikte, oylarını kullanmak üzere Çankayanın meşhur 74 numaralı sandığının bulunduğu okula gittiler. Başbakan İsmet İnönü biraz önce bu sandıktan oyunu kullanmıştı, Devlet Bakanı da buradan kullanacaktı. Fakat Hacer Bizden Borayı orada, kötü bir sürpriz bekliyordu. İl Genel Meclisi ile Belediye seçimlerine oyunu kullandıktan sonra, Sandık Kurulu kendisine, Çankayanın muhtar adayı bulunmadığını söylemişti. Üzülerek oradan ayrılıyorlardı ki, bir komşusu:

"— Biz sizi seçmek istiyoruz, reddetmeyin" dedi.

Muhtarsız bir Çankaya Hacer Bizden Borayı gerçekten çok üzmüştü. Gülümsedi ve :

"— Peki, olurum" dedi.

Haber çabuk yayıldı. Tam bu sırada Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin oyunu kullanmaya geliyordu. Hacer Bizden Boray, kendisine, bizzat ismini ve adaylığını bildirdi. Feridun Cemal Erkin ismi tekrar etti. Aynı anda Yüksek Seçim Kurulu da radyodan, muhtarların daha evvelden adaylıklarını koymamış olsalar da, sonradan ve seçmenlerin dileğiyle aday olarak gösterilip seçilebileceklerini ilân ediyordu. Bunun usûlüne uygun olduğunu

Hacer Boray Bizden
Kadın muhtar

duyunca bütün Çankayalılar geniş bir nefes aldılar. Muhtarsız kalmaktan kurtulmuşlardı.

Hacer Boray, sicil fişlerini çelik dolabına yerleştirirken, AKİS muhabirine de anketlere şöyle bir göz attı : Çoğu otobüs güzergâhlarından, otobüs saatlerinden şikâyetçi idi. Birisi, mesire yeri haline gelen Çankayanın daha çok güzelleştirilmesini istiyor ve bir güzelleştirme derneği kurulmasını teklif ediyordu. Bir başkası, bir okuma ve dinlenme odası istiyordu. İneklerden, tavuklardan şikâyet eden de çoktu. Çankayada sütçülük, hayvan beslendiği insanın aklına gelmezdi ama, bu, bir gerçekti. Yazın bazı mahallelerden, kokudan geçilmiyordu. Bir vatandaş da, "çok iyi çalışıyorsunuz ama, sıhhatinizi bozacak kadar da hassasiyet göstermeyin, seçmenlerinizi üzmeyin" diyordu.

Hacer Boray, muhtarlık harçları ile, mahallede bir yardım sandığı kuracaktır.

17 Kasımda pek çok kadın, Ankarada muhtar seçimlerini kazanmış ve bu işte kadınlığın bütün hünerlerini göstermeye azimli, işlerine başlamışlardır.

Dernekler

Güzel bir teşebbüs

Profesör Afetinan, geride bıraktığımız hafta içinde, gerçekten mutlu bir gün yaşadı. Yıllardan beri hayalini

kurduğu bir tasavvur, nihayet uygulanma yoluna girmiş ve "Afetinin Kütüphane ve Müzesi"nin ilk adımı atılmıştı.

Prof. Âfetinin, Millî Müdafaa caddesinde, Amerikan Kütüphanesinin bulunduğu binanın altında bir katı, bu iş için aylardan beri hazırlamakta idi. O gün, başında bulunduğu "Kadının Sosyal Hayatını Araştırma Derneği"nin, Üniversiteli Kadınlar Derneğinin üyelerini ve kendi aralarında iş günü yapan birçok ev kadınını evinde toplamıştı. Hep beraber, müstakbel müze ve kütüphane gezildi, fikirler teati edildi.

Prof. Âfetinan kuracağı bu tesisi bir vakıfla garantiliyecek ve bu kütüphaneyi hem "Kadının Sosyal Hayatını Araştırma Derneği"nin bir merkezi haline getirecek, hem de diğer bazı kadın derneklerinin burada toplanmasını, salonlardan faydalanmasını sağlıyacaktır. Merkezde Derneğin yıllardan beri hazırladığı kütüphanede, kadın yazarların eserleri ve kadınla ilgili eserler önemli yer işgal edecek, ayrıca türk el sanatları teşhir edilecek ve bir müze meydana getirilecektir. Prof. Âfetinanın amacı, her şehir ve kasabamızda böyle bir şehir müzesi kurulmasına önayak olmaktır. Diyarbakır ve Antepte, bu konuda yaptığı çalışma olumlu sonuç vermiş görünmektedir.

Moda

Büyükler gibi

Küçük kızlar da süslenmesini severler. Gerçi bugün çocuklar eskisi kadar süslü elbise giyinmemekte, bazen bir partiye, isim gününe bile sveter-etekle gitmektedirler ama, süslü bir kumaşla, biraz abiye bir elbiseye, özellikle şu önümüzdeki günlerde çok ihtiyaçları olacaktır.

Bu yıl çocuklar için moda olan kumaş, pamuklu kadifedir. Siyah kadife, çocuk kıyafetlerinde özellikle göze çarpmaktadır. Kadife elbiseler, daha ziyade, belden dikişsiz, blûzla giydirilen yakasız ve kolsuz "önlük elbise"lerdir. Bu tip bir elbise ile 6 yaşından 12 yaşına kadar bir çocuk ve hattâ 18 yaşına kadar bir gençkız gayet şık olmaktadır. Bu tip bir kadife önlük elbise eteklere doğru genişliyen evaze bir biçimde olabilir, düz inebilir, bele az - çok pensle oturur, kemerle toplanır vesaire... Dikişi çok kolaydır. Dar bir yün sveter üzerine de, daha süslü hattâ fırfırlı bir blûzla da giyilebilir. Bacakları saran uzun siyah yeni tip çoraplar bunlara daha yeni bir hava verir. Aynı şekilde uzun beyaz çoraplar da siyah kadifelerle çok giyilmektedir.

Herkes görmelidir

Çocuğun gözleri kocaman kocaman açılmıştı ve dehşet içinde, üç yavru ile bir genç kadının, beraberce, korkunç bir ölümü nasıl kucaklamış olduklarını tespit eden resme bakıyordu. Birden bana döndü :

"— Olur mu bu?" diye bağırdı.

Bir büyük olarak, benden hesap soruyordu. Ona hesap veremedim. Ona ben, her fırsatta ,insan haklarından, çağdaş uygarlıktan, tarihin eski devirlerini bu devirden ayıran zihniyet farkından söz etmiştim. Şimdi şehit Mürüvvet İlhan ile üç yavrusunun böyle insanlığa utanç verici, tüyler ürpertici bir cinayete neden kurban gittiklerini ona nasıl anlatabilirdim? Halbuki bu fotoğraf, Kıbrısta cereyan eden korkunç olaylar serisinin yalnız bir sahnesini gösteriyordu. Ne yazık ki bu, füze devrinin ne ilk yüzkarası idi, ne de sonuncusu olacaktı. Tarih bugünü anlatırken, "insanlar fezaya gittiler, insanlar soğuğu, sıcağı, âfetleri, mesafeleri yendiler ama, insanlar kendi kendilerini, içlerindeki hayvanı, içlerindeki o korkunç vahşi dürtüleri bir türlü yenemediler" diyecekti. İşte Kıbrısta rum cemaatinin azınlıktaki türk cemaatine karşı giriştiği yoketme hamlesi, çağımız tarihinin utanç verici sayfalarından birisi olarak kalacaktır.

Ancak bu defa, gerçekleri bütün dünyaya, çok daha büyük bir uyanıklık içinde aksettirmemiz gerekir. Bu, kolay bir iş değildir. Çünkü şunu kabul etmek lâzımdır ki, tarihin harpçi, cesur, fetihci türküne karşı hristiyanlık âleminin duyduğu kompleks hâlâ tamamile yok olmamıştır. Türke barbar derler. Oysa ki ülkeleri fethettiği devirlerde de türk daima merhametli, daima mert, daima müsamahalı olmuş, idare ettiği insanların hiçbir hakkını ellerinden almamıştır. Tarihimiz, bu insanca hareketlerimizin binbir misali ile doludur. Ne var ki propagandamız çok zayıftır. Kendimizi hiçbir zaman, olduğu gibi tanıtamamışızdır. Bugün hâlâ, büyük ve küçük bütün devletlerin propagandaya en başta önem verdikleri bir devirde, esefle görmüşüzdür ki, bizim, dış memleketlerdeki temsil müesseselerimiz, kendi varlıklarını oralardaki türk vatandaşlarına bile gerektiği gibi duyuramamakta ve onlarla tek irtibatları bazı lüzumlu evrakın alışverişinden ibaret kalmaktadır. Diğer memleket temsil müesseseleri ise, aylık haber bültenleri ve çeşitli faaliyetlerle kendilerini tanıtmanın yolunu bulmuşlardır.

Bugün Türkiyeden dış memleketlere bol bol giden tek propaganda malzemesi, eski türkçe yazılarla süslenmiş, türk el sanatlarının makine ile taklit edilmiş en çirkin nümuneleri, peçeli, karaçarşaflı, yaşmaklı kadınla, şalvarlı, palalı, palabıyık erkek resimleridir. Onlar bizi zaten böyle görmek isterler, biz de onlara yardımcı oluruz. Bunun yanında, kırk yılda bir televizyona akseden bir reklâm yayını elbette ki yeterli değildir. Bu konuda çok daha uyanık olmalıyız.

Şehit Mürüvvet İlhanın ve üç yavrusunun resimlerini dünya görmeli ve insanlıktan utanarak seyretmelidir.

Jale CANDAN

1 Piyes Gördüm

Oyun : "Kim Korkar Hain Kurttan?" ("Who's Afraid of Virginia Woolf?") (Oyun, 3 bölüm).
Yazan : Edward Albee.
Çeviren : Asûde Zeybekoğlu.
Tiyatro : Kent Oyuncuları topluluğu (Dormen Tiyatrosunda).
Sahneye koyan : Şükran Güngör.
Dekor : Doğan Aksel.
Işık : Nurettin Sezer.
Konu : Biri yaşlı, öbürü genç, iki çift arasında, sabaha kadar süren bir içki gecesinde, kadın-erkek münasebetlerinin en "mahrem" tarafları ortaya dökülürken bir çevrenin - Amerikan kollejlerindeki öğretim çevresinin - açığa vurulan içyüzü... Küçük hesaplarla kurulan dostluklar, evlilikler ve bunları takibeden hâyâl kırıklıkları... İçkinin ve tahrik edilen seksüel duyguların etkisi altında, apayrı dünyalarda yaşıyan insanların, birdenbire, su yüzüne çıkan sonsuz kinleri, nefretleri... Tatmin edilmemiş, her bakımdan "doymamış" kadınla erkeğin, biribirlerine kıyasıya saldırdıkları ve herşeyi kırıp geçirdikleri bir meydan savaşı...
Oynıyanlar : Yıldız Kenter (Martha), Müşfik Kenter (George, kocası), Sema Özcan (Honey), Bülend Koral (Nick, kocası).
Beğendiğim : En gizli evlilik bağlarının seyircinin önünde, uluorta, çiğnendiği - ve bütün günahların işlendiği - böylesine realist, hattâ natüralist, bir dramı seyircisine sunmakla Kent Oyuncuları topluluğunun - hayli yadırganmak, hattâ gocundurmak pahasına - gösterdiği cesaret. Yıldız Kenterle Müşfik Kenterin, yaşlı çiftin ikiz dramını, - birinin son derece gergin, taşkın, ısırıcı; öbürünün, son derece ölçülü, kuru ve sinik bir oyunla - yansıtan başarılı kompozisyonları.
Beğenemediğim : Oyunun adı. Edward Albee acaba gerçekten, tanınmış ingiliz kadın yazarı Wirginia Woolf'un adıyla ingilizcede "kurt" anlamına gelen "wolf" kelimesi arasındaki söyleniş benzerliğinden faydalanarak, oyunda bir leitmotif gibi kullandığı şarkı dolayısıyla bir kelime oyunu mu yapmak istemiştir? Yoksa, eserlerinde, özellikle şuuraltı incelemeleri üzerinde durmuş ve 1941 de, çıldırarak ölmekten korktuğu için, canına kıymış olan Virginia Woolf'un dokunduğu tehlikeli problemleri sahne ışığına çıkarmaktan korkusu olmadığını mı söylemek istemiştir? Bu açıdan bakınca oyunda, hele genç çiftin oyununda, eksikliği duyulan "érotique" ifade...
Sonuç : Seksüel problemlerin, kişilerin psikolojik ve sosyal durumları, kompleksleri iyice belirtilmeden sahneye çıkarılamıyacağı, nedenleri üzerine eğilmeden dramatik bir derinlik kazanamıyacağı gerçeğini açıkca gösteren güçlü bir oyun...

Lûtfî AY

Kent Oyuncularında "Kim Korkar?"
...hain kurttan

İstanbul

Yeni bir tiyatro

Günden güne gelişmekte olan İstanbulun sahne hayatı yeni bir tiyatro daha kazanmıştır. Şehir Tiyatrosunun Şişlideki Site Tiyatrosunu da kendi sahneleri arasına almasından sonra sayısı bir artan ödenekli tiyatrolara karşılık, özel tiyatro sektörü de, bu yeni tiyatro ile, sayısını bir artırmış ve aradaki nisbeti, kendi lehine, korumuş oluyor.

Yeni tiyatronun adı - çok tuhaf bulacaksınız ama - Gen-Ardır ve Beyoğlunun göbeğinde, eskiden ikinci vizyon filmleriyle pek tanınmış olan Yıldız Sinemasının bulunduğu yerde inşa edilmiş olan Kadri Hanın alt katındadır. Zevkle döşenmiş, modern, çok rahat 150 koltuğu, küçük oyunlar için yeter genişlikte bir sahnesi vardır. Ayni yerde devamlı bir sanat sergisi de açılacağı, bu sergideki hediyelik küçük sanat objelerinden yağlıboya tablolara kadar her çeşit sanat eserinin, yetkili bir jüri tarafından değerlendirildikten sonra, teşhir edilip satılacağı bildirilmektedir.

Yeni tiyatronun - özentilik ve züppelik kokan - adından başka herşeyi güzeldir. İlk oyun olarak da Ankarada, Oda Tiyatrosunda, büyük ilgi görmeğe devam eden Brezilyalı yazar Pedro Bloch'un "Düşman Çiçek Göndermez" adlı oyunu oynanmaktadır. Bu oyunun dekorlarını yapmış olan Tarık Levendoğlu eserin rejisini de yapmıştır. Böylece İstanbulun yeni Oda Tiyatrosu bir baba-oğul temsiliyle karşı karşıyadır. Çünkü oyunu dilimize çeviren de, değerli sanatçının oğlu, Hasan Levendoğlu'dur. Levendoğullarından biri de sahneye çıkıp eserde rol almış olsaydı iş tamam olacaktı...

İstanbul seyircisinin böyle güzel bir salonda seyretmek fırsatını bulduğu "Düşman Çiçek Göndermez", iki kişilik bir oyundur. Vaka çirkinlik ve kıskançlık kompleksleri içinde hayatı kendisine de, kocasına da zehir eden bir kadınla kocası arasında geçmektedir. Kadını, İstanbulda, Altan Karındaş, kocasını da - beyaz perdenin sevimli jön prömiyesi - Fikret Hakan oynamakta ve güney amerikalı tipine pek uygun düşen fiziğiyle, büyük başarı kazanmaktadır.

Bir fiyasko...

Bir zamanın beğenilen, sevilen - gerçekten de parlak başarılar kazanmış olan - aktörü Münir Özkul, Aksa-

1 Piyes Gördüm

Oyun : "Paramparça".
Yazan : Turgut Özakman.
Tiyatro : Devlet Tiyatrosu (Küçük Tiyatro).
Sahneye koyan : Muazzez Kurdoğlu.
Dekor - Kostüm : Seza Altındağ.
Işık : Kenan Dinçman.
Konu : "Pembe Evin Kaderi"nden bu yana, Devlet Tiyatrosu sahnelerine çıkarılan altı oyununda, hep "toplum sorunlarına değindiğini" söyleyen yazar, bu sefer, kısaca "kadın-erkek ilişkileri" üzerinde durduğunu haber veriyor dergideki yazısında. Ama seksüel alanda kalan bu ilişkiler pek normal değildir: çok şık, modern bir yazevinde, kocasıyla "sevişmek"ten kaçınan - nerdeyce korkan... ve durmadan bulaşık yıkayan - genç, güzel bir kadın. Karısını sevdiği, beğendiği halde, seksüel "açlık" içinde bunalmış görünen, bu yüzden tepeden tırnağa "dişi" - eski gönül maceralarını modası geçmiş "tango" havalarıyla ciddi ciddi hayaledip efkârlanan - Yelda Hanım ile ilk aşk tomurcuklarının sancıları içinde kollarına atılmak isteyen küçük Ayşim arasında - hangisiyle günaha gireceğini pek kestiremeden - bocalayıp duran bir koca...
Oynıyanlar : Ejder Akışık (Süha, koca), Gülsen Alnıaçık (Jale, karısı), Meral Gözendor (Yelda, olgun dişi, Ayşim'in annesi), Gülgûn Kutlu (Ayşim, zamane kızı).
Beğendiğim : Gülgûn Kutlunun, kendinden büyük erkeklere aşık oluveren gençkız tipini, çok rahat, tatlı ve sıcak bir oyunla canlandırmakta gösterdiği ustalık. Gülsen Alnıaçıkın "frigide" kadın tipini iyi çizen, başarılı oyunu. Meral Gözendorun, "aşk özgürlüğü"nü kazanmış olgun Yeldaya, inandırıcı bir yüz - ve kalın bir ses - kazandıran kompozisyonu, ilk defa gerçekten başarılı kompozisyonu.
Beğenemediğim : Son yıllarda Batıda, hele Amerikada, moda haline gelen seks problemlerini işlemek istiyen yazarın yüzeyde kalmış; inandırıcı kişiler, durumlar ve gelişmeler içinde kuvvetli bir aksiyon yaratamamış olması (Frigide bir genç kadın, ana kız o tehlikeli arkadaşları evine ne diye çağırsın? Dört tablo boyunca olup bitenleri nasıl hissetmesin? Ayıbı yüzüne vurulunca da, aksini ispat için, - kendisini kocasından "iten" bir sebep olmadığı halde - ne diye gidip elin balıkçısıyla yatsın?). Ejder Akışıkın, mizacına - ve fiziğine - hiç uygun düşmediği için, "çekici erkek" havasından yoksun kalan Süha'sı...
Sonuç : Derinliğine inemeden, sadece ele aldığı konunun uyandıracağı ilgiyle yetinen oyuna başarılı demek kaabilse, başarılı bir deneme...

Naciye FEVZİ

Küçük Tiyatroda "Paramparça"

Yapıştırması güç

rayda Bulvar Tiyatrosunda pek iyi bir şekilde başlamış olan çalışmalarını, kısa bir zaman içinde, meslek ve sorumluluk duygusunu yitire yitire, seviyesiz bir hale düşürdükten, geçen mevsim bir ara gene Aksarayda Küçük Opera, Şişlide Site Tiyatrosunda aynı perişanlığı devam ettirdikten sonra, bu mevsim Karaca Tiyatroya yerleşmiş ve saat altı temsilleriyle kendisinden hâlâ birşeyler uman, daha doğrusu kendisini ve topluluğunu derleyip toplayıp ciddi bir sanat faaliyeti göstereceğini tahmin eden, seyircilerini tam bir hâyâl kırıklığına uğratmıştır.

Tiyatrosunu mali bakımdan himaye eden tanınmış bir sanatsever hanımın iyi niyetli yardımlarını da lâyıkıyla değerlendiremeyen ve kendisini tamamiyle içkiye ve doğurduğu kötü alışkanlıklara kaptırdığı anlaşılan sanatçı, Karaca Tiyatroda sahneye koyduğu Peter Ustinov'un "General Çöpçatan" — "Romanoff'la Juliette" — adlı komedisinin ilk üç temsilinden sonra - ve basın mensuplarıyla resmi kişilerin, sosyetenin dâvetli olduğu özel prömiyer gecesinden bir gün önce - rolüne çıkmamış ve eseri oynamıyacağını bildirmiştir. Münir Özkulun rolü başrol olduğu için yerine derhal bir dublör bulunamamış ve bir haftalık biletleri satılmış olan temsillerin iptal edilmesi mecburiyeti başgöstermiştir.

Şimdi tiyatronun mali sorumluluğunu üzerine almış olan sanatsever bayan, her gün, satılmış biletlerin paralarını sahiplerine iade etmektedir. Öte yandan öğrendiğimize göre, eserde rol almış bulunan diğer sanatçılar bu durumdan büyük üzüntü duymuşlar ve başrole yeni bir sanatçı bulunduğu takdirde kendi vazifelerine seve seve devam edeceklerini bildirmişlerdir. Bunun üzerine eserdeki Devlet Başkanı Generali oynaması için Dormen Tiyatrosunun sevimli sanatçısı Altan Erbulaka müracaat edilmiş, değerli komedyen de misafir sanatçı olarak Münir Özkulun yerini almayı ve tiyatroyu müşkül durumdan kurtarmayı kabul etmiştir.

Haldun Dormenin en kuvvetli komedi sanatçılarından birinin bu işi kabul etmesine müsaade etmesi, bu suretle Karaca Tiyatrodaki "Saat 6" temsillerinin ve uzun çalışmalarla hazırlanmış bir eserin temsiline imkân vermiş olması tiyatro çevrelerinde takdirle karşılanmıştır.

Provaları, en kısa zamanda, bitecek bitmez Altan Erbulak "General Çöpçatan"ı Karaca Tiyatroda oynamıya başlıyacak ve bu hadiseli oyun kendisi için yeni ve büyük bir başarı olacaktır. Eseri, rolü ve Erbulakı tanıyanlar böyle düşünmektedirler...

1 Konser Dinledim

Konseri veren : Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası.
Konserin yeri : Ankara Konser Salonu.
Günü : 25 Aralık 1963, Çarşamba saat 20,30 da.
Yöneten : Prof. Gotthold E. Lessing.
Solocu : Suna Kan (Keman).
Program : Yirminci yüzyıl başlarının "devrimci" bestecisi Stravinskinin ünlü "Petruşka" sıyla genç türk sanatçılarından birinin orijinal bir parçasından ve artık çalına çalına "temcit pilâvı" hâline gelmesine rağmen yine de zevkle dinlenen Beethoven'in keman konçertosundan meydana geliyordu :

1. Ferit Tüzün : Türk Kapriçyosu.
2. L. van Beethoven : Re majör keman konçertosu.
3. İgor Stravinski : "Petruşka" dan süit.

Konserin özellikleri : Çağdaş geleneğe uyan, cesur, fakat başarılı bir örnek meydana koymuş bulunan Ferit Tüzünün zaman zaman Ravel, hattâ Stravinski veya Haçaturyandan pasajlar dinlediğinizi sandıracak benzerlikler bulunmakla beraber genellikle derlitoplu ve "İşte bir türk eseri" denilmeğe yeter nitelikler taşıyan bestesi birinci özelliktir.

Suna Kanın çaldığı Beethoven Konçertosu yepyeni bir özellik taşıyordu. Kendisi geçen yıl bunu Orkestrayla beraber çıktıkları Avrupa turnesinde birkaç kez çalmıştı, büyük de başarı sağlamıştı.. Ama bu sezonda, aslında dinlene dinlene hani ezbere biliyormuşuz gibi gelen, o dev eserin nekadar çok incelikleri bulunduğunu bir defa daha izledik.

Nihayet, birkaç yıl önce de orkestraya emeği geçmiş yöneticilerden Bruno Bogo'nun gayretiyle orkestraya çaldırılan "Petruşka" balesinden süit, bu kez daha büyük bir ilgiyle ve ulaştığı başarı derecesi çok isabetli bir şekilde değerlendirilerek izlendi.

Igor Stravinskinin başlangıçta çok anlayışsızlıkla karşılanan, ancak sonradan da modern müzik meraklıları tarafından baştacı edilen bu bestesi, aslında ayni adı taşıyan bir bale müziğinden alınan parçaların biraraya getirilmesiyle ortaya konulmuştur. Gerek dinleyici, gerekse de çalanlar yönünden birçok psikolojik unsurları kullanmak suretiyle Stravinski, bestelendiği çağın alışkanlıklarına çok yabancı geleceğini, bu yüzden yadırganarak tutulmıyacağını - kendisine has önseziyle -, anlayarak bunu böylece önlemeğe çalışmıştır.

Beğendiklerim : Orkestra bütünüyle ve ara sıra solo yapan üyeleriyle iyiydi, birkaç yıl önceki Petruşka ile bugünkü arasındaki fark da aşılan merhaleleri göstermek yönünden yeterdi. Bunda şef Lessing'in olduğu kadar 1961 sonbaharından beri artık Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının bir "salon" a kavuşmuş olmasının, üyelerin toplu veya tek tek çalışmalarına elverecek sayıda ve nitelikte yerlere sahip bulunmasının büyük rolü vardır.

Ferit Tüzün genç ve cesaretli -tabii müzik yönünü kasdediyorum- bir sanatçı olarak türk melodilerinin hiçbirinden aynen faydalanmaksızın, ancak Smetana veya Sibelius'un yaptıkları gibi kendi memleketinin folklor müziğinin etkisinde kalarak, çağdaş akımların yönünün tersine olmaksızın bir "Kapriçyo" meydana getirmiş..

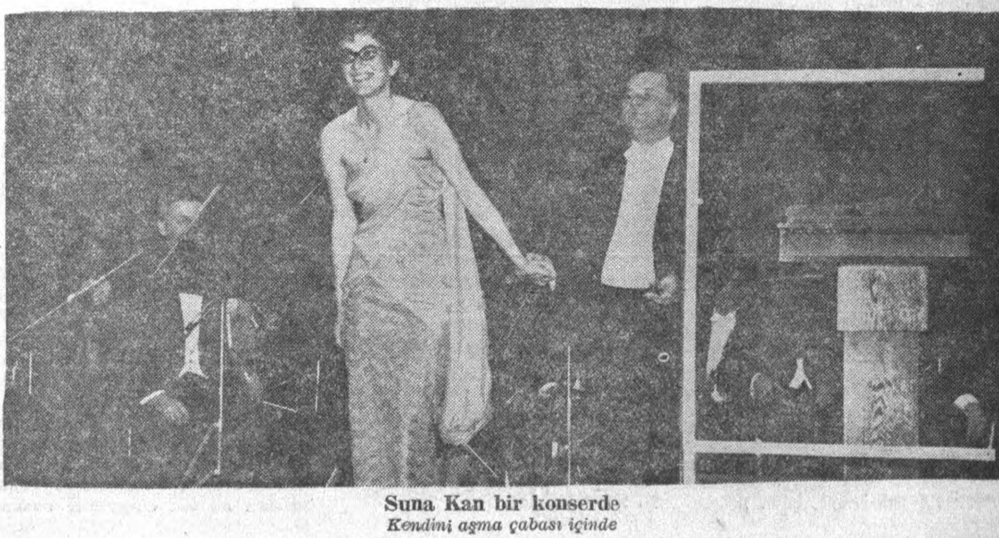
Suna Kan, dünün bu "Hârika Çocuk" u bugün büyük bir virtüoz, hergün kendi kendisini aşan, olgunluğun en üst kertesine doğru hızla yükselen büyük bir sanatçı olarak karşımıza çıkıyor.

"Petruşka" da Cumhurbaşkanlığı Orkestrası için olağanüstü sayılacak derecede iyi çalındı, solo yapan çalgılar, hele üfleme sazlar, temiz icralar çıkardılar.

Beğenmediğim : Bukadar azametli ve doyurucu bir programın sonlarında "Kadı kızında bile bulunur" kabilinden bir - iki falsolu ses veya beraberlikten bazı kaymalar duyulmadı değil, ama bunda kabahat çalanda değil, programı böylece düzenleyende...

Sonuç : Konser iyinin de üstündeydi. Dinleyiciler üzerinde zevk verici olduğu kadar etkileyici ve müzik kültürünü geliştirici tesirleri kayda değer.

Daniyal ERİÇ

Suna Kan bir konserde
Kendini aşma çabası içinde

Haberler

Dipsiz kile boş ambar

Son günlerde basında üzerinde ısrarla durulan iç konulardan birisi de Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası idaresinin aldığı durumdur. Gerçekten, açıklanan birçok olayların yanısıra daha açıklanmayanların da bulunduğu hesaba katılırsa, bu kadarcık bir ifşaatın bile bazı Devlet dairelerinde hemen müfettişlerin hesaplara, defterlere el koyması ve soruşturmaların, kovuşturmaların yürütülmesi için yettiği hâlde, şu bizim Millî Eğitim Bakanlığının nasıl olup da teftiş ve denetleme mekanizmasını birtürlü harekete geçirmediğine şaşmamak elden gelmiyor.

Gerçekten, gerek görünüş, gerekse içyüzü bakımından işler bir hayli karışıktır. İşin bütün karışıklığı da, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının doğrudan doğruya Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir müessese, bir daire olması, bu sebepten Orkestra üyelerinin Devletten maaş alan birer memur durumunda olmaları, Ankara Konser Salonunun ise yine Millî Eğitim Bütçesine her yıl konulan paralarla idare edilmesinden ileri gelmektedir. Durum böyle olduğuna göre, Millî Eğitim Bakanlığı sezon içinde verilecek konserlere ait bütün masrafları - salon masrafları, hattâ hademe ve vestiyer ücretlerine varıncaya kadar - ödemekte, bu arada yurt dışından getirilen solocuların veya müzik topluluklarının da ücretlerini - hem de döviz transfer etmek suretiyle - vermektedir.

Oysa ki, özellikle yurt dışından gelen müzik üstadlarının Ankara Konser Salonunda verdiği orkestra eşliğindeki konserlere ait biletler her defasında Millî Eğitim Bakanlığı veya onun adına hareket edebilecek durumda olan "Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası" adına değil, bilâkis bazen şu, bazen de bu dernek veya teşekkül yararına - çok defa da Ankara Filârmoni Derneği hesabına - satışa çıkarılmakta, bu memlekette "astronomik" sayılması gereken, gerçekten müziksever, fakat geçimi dar aydın kişiler için bir "yıkım" olacak fiyatlarla satılmaktadır.

Hâl böyle iken, toplanan paraların nerelere harcandığı değil, hazineden beslenen Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin Orkestraya, onun ihtiyaçlarına, giderlerine ve konserlere katılacak yabancı solοculara harcadığı paraların niçin böyle derneklerin kasasına gittiği sorulması gereken birinci sorudur. Hernekadar - hem Orkestranın İdare Müdürü, hem de Filârmoni Derneğinin Yönetim Kurulu Başkanı olmak suretiyle iki tarafı da elinde tutmak durumunda bulunan - bazı zevat bu paraların tekrar Orkestra üyelerinin cebine intikal ettiği veya salonun bazı giderlerine harcandığını ileri sürmekteyseler de, bunun büyük mahzurlarının bulunduğu ve böylece Filârmoni Derneği kanalıyla kontrolü çok zor bir şekilde, âdeta hesapsız olarak harcamaların yapılabileceği ve iddiaların da bunun böyle yapılmakta olduğundan ibaret bulunduğu hatırdan asla çıkarılmamalıdır.

Alinin külâhını Veliye

Dedikoduya girmeksizin verilebilecek bir tek önemli örnek bile durumun açıklanması için sebep teşkil edecektir. Önümüzdeki günlerde Ankaraya üç konser vermek üzere dâvet edilmiş bulunan ünlü fransız viyolonselist Pierre Fournier, Millî Eğitim Bakanlığından net olarak tam 30 bin lira alacaktır. Bu para, Devlet bütçesinden ödenmekte ve döviz olarak transfer edilmektedir. Buna karşılık Konser Salonunda -evet tamamen Devlet bütçesinden beslenen bu salonda - verilecek bu konserlerin biletlerine bermûtad Ankara Filârmoni Derneği "vaziyet" etmiş, daha tuhafı ve komiği, üstâdın vereceği konserlerden birini de tam 7500 lira karşılığında Sorooptimist Derneğine satmıştır!..

"Bu kadarı fazla!" demeyiniz. Bu gibi olaylar daha önce de geçmiştir. Nitekim, yine Filârmoni Derneği 1962 yılında Türk Anneler Derneği yararına Ankara Konser Salonunda verilecek bir Orkestra konseri için tam 1000 lira "peştemallık" almıştır. Bu misalleri çoğaltmak kolaylıkla mümkündür. Herhâlde yapılacak şey, Millî Eğitim Bakanlığının bir an önce bütçesinden ödenen yüzbinlerin "parsası"nın başka teşekküller tarafından böylece toplanmakta olmasının önüne geçmesi, bunun için de Konser Salonunda verilen konserlerden elde edilen hasılatın sarf yerlerine ait defter ve faturaları teftiş ve murakabeye tâbi tutmasıdır.

Otto Matzerath
Unutulamıyacak bir kayıp

Üzücü bir kayıp

Kasım ayının 21'inde bütün Ankaralı müziksеverlerin yakından tanıyıp sevdikleri, değerli bir sanatçı gözlerini fâni dünyaya yumdu. Bu büyük insan geçen yıl, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasını başarıyla yönetmiş, orkestranın bugünkü kişiliğini kazanmasında büyük gayretleri ve yorulmak bilmeyen hizmetleri geçmiş bulunan Otto Matzerath'tır. Henüz elinci yaş gününü bile kutlamaksızın, tam olgunluk çağında dünyadan göçüp giden sanatçı, Ankaradan kendi ricasıyla ayrılmış ve Japon hükümeti tarafından Tokyo şehrinde kurulacak ve en seçme elemanların bizzat kendisi tarafından birer birer ayıklanıp bir araya getirilmesiyle teşkil olunacak bir senfoni orkestrasının başına getirilmişti.

Avrupanın birçok şehirlerinde sayısız konserler vermekle kalmayarak, ardında onun sanat gücünü daima yansıtacak bir hayli sayıda değerli plâklarını da bırakarak giden Matzerath, Orkestramızla son olarak Kuzey ve Orta Avrupa turnesinde konserler vermiş, Milanoda üyelerle vedalaşırken "bugünlerin daha devam etmesini istediğini" belirtmişti. Meramına eremedi ama, geride onu daima anacak arkadaşlar ve ona hayranlık besleyen meraklı dinleyiciler bıraktı.

Filmcilik

Ustalar yorulunca..

"The Horse Soldiers - Kahraman Süvariler", John Ford açısından ele alındığında, ustanın yorgunluğunu ve yıpranmışlığını açıktan açığa haber veren bir film niteliği taşıyordu. Filmografyasının büyük çoğunluğunu teşkil eden western-kovboy filmleri türü, ustayı - direnme gücünü de birlikte götürerek - gereksiz tekrarlamalara itmekteydi. Ford artık yorgundu, isteksizdi.

Aşağı yukarı bütün filmlerinde kendi yeteneklerini aşan, dramatik, ya da trajik şartlara rastlantıların karıştırdığı küçük bir insan topluluğunu ana tema olarak işleyen Ford'un bu konuda açıklaması şudur: "Bu benim için fertleri birbiriyle karşılaştırmak, onları bir yere yerleştirmek yoludur. Bu durum, bu trajik an, onlara kendi kendilerini tanımak, ne olduklarını anlamak, ilgisizliklerinden, uyuşmuşluklarından giderek benliklerinden kurtulmak; bu olaydan önceki sıradan biri durumundan çıkmak imkânını sağlar. Sıradan ama; çizgi dışıyı, günlük olayda kahramanı bulmak, insanı derinlemesine işlemek... Benim sevdiğim dramatik temel budur. O sırada da trajedide mizahı bulmak: Çünkü trajedi hiç bir zaman bütünüyle trajik değildir, bazan saçmadır."

Son filmi "Two Rode Together - Kanlı Mücadele"de de, Ford usta, bu dediklerinin dışına çıkmış değildir. Bu filminde de yine fertler birbirleriyle karşılaştırılıyor, onlara kendilerini tanımak, ne olduklarını anlamak, ilgisizliklerinden, uyuşmazlıklarından giderek benliklerinden kurtulmak imkânı - rahatlıkla - sağlanıyordu. Ama ne var ki, bu sağlama, rejisörünün bütün kişiliğini ortaya koyarak daha güvenli bir yoldan verilme yerine, çok başarısız, çok daha güçsüz ve çok daha baştansavmacılık içindeydi. Ford usta, kendisinden beklenmeyen ilkel bir sinema dilinde - bir genel plân, bir orta genel plân ve iki amors'la - hikâyesini geçiştiriyor, hiç birşeyin altını gereğince çizmek bile istemiyordu. "Two Rode Together - Kanlı Mücadele"de - bereket ki - bir James Stewart vardı da, Ford ustayı iyi oyunu ve çekici yapısıyla bir nebze olsun kurtarıyordu.

"Kanlı Mücadele"de, Ford, hiç yok muydu? Şüphesiz, usta, ne kadar yorgun ve yıpranmış olursa olsun, folklorcu yanıyla, bilinen trajediden mizâhı bulup rahatlıkla çıkarmanın o tükenmez çabasını hâlâ kaybetmiş değildi. Değildi ama, yine de yalnızca bu yanlarıyla filmi "Kanlı Mücadele"yi hem seyredilir olmaya yetiştirmiyor, hem de iyi sinemacı John Ford'u temize çıkartmıyordu.

"Kanlı Mücadele", geçen sinema mevsiminde Ford tutkunlarını şaşırtan "Kahraman Süvariler"den de kötü, üstelik usta için de acınılacak bir filmdi.

Kimlik kartı

John Ford, 1895 yılında - Cape Elisabeth, Maine, A.B.D. - doğduğuna göre, bugün 68 yaşındadır ve Hollywood sinemasında western türünün de de Harry Carey oynuyordu. Ford, bir yıl içinde Universal'e altısının senaryosunu kendisinin - Joan of the Cattle Land", "The Cattle War", "The Range War", "The Trail of Shadows", "The Secret" ve "The Scrapper" -, diğerlerini Edmund Day - "'The Round Up" - ile George Hively'nin yazdığı -"The Soul Herder", "Straight Shooting", "The Secret Man" ve "Bucking Broadway" - oniki film çevirdi. Fotoğraf direktörü yine Ben Reynolds, baş oyuncusu da Harry Carey'di.

Harry Carey - John Ford işbirliği uzun bir süre devam etti. Arada senaryo yazarları değişmesine karşılık, hikâyelerde pek bir değişme olmuyordu. Yine posta arabalarını kötüler bir kolayına getirip soyuyorlar, iyi insanların haklarını ellerinden alıyorlar, yapmadıkları kötülüğü bırakmıyorlar, sonunda beyaz şapkalı, beyaz atlı ve beyaz saplı tabancalı "iyi adam"

James Stewart ve Richard Widmark: "Kanlı Mücadele" de
Yorgun ustanın oyuncuları

en usta rejisörü olarak bilinmektedir. İrlanda asıllıdır. Türlü işlere girmiş çıkmış, sonunda sinemada karar kılmıştır. 1912 yılında rejisörlük yapan kardeşi Francis Ford'un yanına girdi, aksesuvarcılıkla başladı, sonra rejisör yardımcısı oldu. 1917 yılında da ilk filmini, dört yıldır yardımcı rejisör olarak çalıştığı Universal'a yaptı: "Cactus, My Pal". Senaryosunu kendisi yazmıştı, fotoğraf direktörlüğünü Ben Reynolds yapıyor, başrolçıkageliyor, bütün kötüleri bir bir ortadan kaldırarak, iyileri mutluluğa eriştiriyordu. Harry Carey ile James J. Corbett, Frank Mayo, Buck Jones ve Hoot Gibson, Ford filmlerin de arada bir yer değiştiriyorlardı.

Ford, yıllar yılı - birkaç, küçük sayılabilecek tür değişikliği hesaba katılmazsa - western filmlerinde çalışa çalışa giderek işinin ustası bir rejisör niteliğine ulaştı ve western'lere yeni bir renk, yeni bir hava ve yeni bir görüş açısı getirdi.

İlk düzelme ve iyiye yönelme, senaryocu Dudley Nichols ile işbirliği yakınlaşmasıyla başladı. Ford, son olarak "Black Watch" ve "Salute" (1929) filmlerinde yazar John Stone ile çalışmıştı. 1930 yılının başlarında Fox adına "Men Without Women - Kadınsız Erkekler" için kendisine senaryocu olarak Dudley Nichols adında genç bir yazarı verdiler. İlk filmdeki ortak çalışma başarılı bir sonuca varmasına karşılık, Nichols-Ford bir süre yine ayrı çalıştılar, "The Last Patrol" (1934) yine bir araya geldiler. Ford kaliteli bir roman-sinema aktarması da yaptı: "Arrowsmith" (1931). Başrollerinde Ronald Colman, Helen Hayes, Myrna Loy ve Beulah Bondi'nin oynadıkları film yazar Sclair Lewis'in ayni adlı romanından sinemaya uygulanmıştı. Lewis, o yılların en ilgi çekici Amerikan yazarıydı, birbiri arkasına yayınlanan romanları "Babbitt", "Elmer Gantry","Ann Vickers" ve "Arrowsmith", toplumda fırtınalar koparmış, çeşitli sosyal kurumlar saldırıya uğradıklarını ileri sürerek seslerini yükseltmişlerdi. Lewis, toplumcu bir sanatçı değildi, ama bu romanlarında gerçekçi bir açıdan toplumu ve kurumları ele alıyor ve eleştiriyordu. Ford'un filmi "Arrowsmit", romanına karşılık daha bir çekimserdi, Lewis ile ülkü birliğine varmaktansa, çevresinde koparılan gürültüden yararlanmak ve seyirciyi avlamak amacını güdüyordu.

Ford'un ilk büyük başarısı, senaryosunu Dudley Nichols'ın Liam O'Flaherty'nin bir romanından aldığı "The Informer - Gammaz" (1935) ile oldu. "The Informer", bir önceki Ford filmi "The Whole Town's Talking - Bütün Şehir Ondan Sözediyor" un - başrollerinde Edward G. Robinson, Jean Arthur ve Wallace Ford oynuyorlardı- başarısını daha da perçinledi. Ford'un kendini bütünüyle bulduğu ve değerini kabul ettirdiği "Stagecoach - Cehennem Dönüşü" ne (1939) kadar arada çevirdiği filmler sözü pek edilmeye değmeyen filmlerdir. İçlerinde konusunu tarihten alanlar - "Mary of Scotland": Maxvell Anderson'un bir tiyatro oyunundan senaryo; Dudley Nichols, oyuncuları: Katharine Hepburn, Frederich March ve John Carradine. R.K.O. (1936) - Cengel yazarı Rudyard Kipling den "We Willie Winkıe" ve güney denizi adalarında geçen bir sarong filmi: "Hurricane - Kasırga" -Stuart Heisler ile. Senaryo: D. Nichols ve H.P. Garrett. Oyuncuları: Dorothy Lamour, John Hall, Mary Astor, Thomas Mitchell, John Caradine. United Artists. (1937) -

"Cehennem Dönüşü"

Bugün filmoğrafisinin klâsikleri arasında sayılan "Stagecoach - Cehennem Dönüşü" nün konusu, çok yaygın bir halk romancısı olan Ernest Haycox'ın bir romanından alınmıştı. Bir Owen Wister, ya da bir Zane Grey ayarı olmamakla beraber, Haycox, basite yaklaşan bir hikâyeyi bütün o western romanlarına özgü gözboyayıcılığı ve gürültüsüyle "Stagecoach"da anlatıyordu. Nichols, düzenlediği senaryoda Haycox'ın gözboyamacılıklarını ayıklamış, ortaya arı, duru bir hikâye çıkarmıştı. Buna göre, olay, bir kasabadan öbür kasabaya gitmekte olan bir posta arabasında geçiyordu. Posta arabasına çeşitli tipteki insanlar binmişlerdi. İçlerinde iki ayrı sınıftan kadın da vardı. Geriye kalanlar arasında sarhoş ve şehirden kovulmuş bir doktor (Thomas Mitchell), gezginci bir içki satıcısı (Donald Meek), bir bankacı (Berton Churchill) ve bir kumarbaz (John Carradine) da bulunuyordu. Yarı yolda bir hapishane kaçkınına (John Wayne) rastlıyorlar, onu da arabaya alıyorlardı. Kadınlardan kibar olanı (Lucy Mallory) subay olan kocasının yanına gidiyordu; öbürü ise (Claire Trevor) kötü tanınmış olması yüzünden sarhoş doktor gibi bulunduğu şehirden sürülmüştü. Posta arabası iki yerde konaklıyor, üçüncü ve son menziline yaklaştığı bir sırada, yarıyolda kızılderililerin saldırısına uğruyordu.

Rejisör Ford ile senaryocu Nichols, bir posta arabasının kişilerini "Stagecoach"da başarıyla canlandırıyorlardı. Kötü kadın Dallas'a yapılan muamele ile o çağların ahlâk anlayışını ortaya koyuyor, yüksek sınıfın iki insanı - bankacı ile subay karısı - bu anlayışı da bir başka açıdan sürdürüyorlardı. Alt sınıfın kişisi olan Ringo Kid (J. Wayne) in bu çeşit ahlâk ilkelerini umursadığı yoktu. Alkolik doktor da arada bir insan olduğunu hatırlıyordu. Gezgin içki satıcısı, tam ortamın insanıydı. Etliye sütlüye karışmayan, herşeyi oluruna bırakan ve her iki sınıfın uzlaşmasını bekleyen bir kimseydi. Bu birbirleriyle bağdaşmayan, herbiri ayrı sınıfların temsilcisi insanlar -içlerinden doktorla kötü kadın, toplumdan tecrit edilme raddelerindeydiler - bir posta arabasında bir araya geliyorlar, önce doğum, sonra da ölümle karşılaşıyorlardı. Herşey normalken, bu insanları ayıran sınıf farkları, sonradan onları birleşmeye, ölüme karşı koymakta yanyana olmaya çağırıyordu. Film bu özelliğinin yanısıra, folklora da sıkısıkıya bağlanmıştı. Sinema dili bugün bile yadırganmayacak bir ustalık taşıyordu. Yalın, insancıl ve şiirli bir sinema diliydi.

Ford, "Stagecoach"dan sonra yine tarihe, bu kez Amerikan tarihine döndü: Senaryosunu Lamar Trotti'nın yazdığı ve başrollerinde Henry Fon-

da, Alice Brady, Arlen Whelan ve Ward Bond'un oynadıkları "Young Mr. Lincoln", ülkücü ve özgürlükten yana olan başkan Lincoln'ün gençlik günlerini hikâye ediyordu. Ayni yıl çevirdiği üçüncü filmi "Drums Along the Mohawk - Vahşi Koşu" Amerikanın kuruluş yıllarının destan hikâyesiydi. Konu, Walter D. Edmonds'un bir romanından alınmıştı, renkliydi ve başrollerinde Claudette Colbert, Henry Fonda, Edna May Oliver, Ward Bond ve John Carradine oynuyorlardı.

1940 yılı, Ford için yeni bir dönüm yılı oldu denebilir. Tarihi filmlerde bir varlık gösteremeyen, sarong'lularda kendini oyalayan, fakat westernlerde üslûp ve biçim denemelerine girişen rejisör, ilk olarak gününün ve gerçekçiliğin - "Stagecoach"la güçlenmiş olarak - örneğini verecekti. Steinbeck'in "Gazap Üzümleri"ne Ford, bu yoldan girişti. Senaryo Nunnally Johnson'ındı, Gregg Toland fotoğraf direktörüydü ve oyuncular olarak da Henry Fonda (Tom Joad), Jane Darwell (Joad Ana), Charles Grapewin (Büyükbaba), John Carradine (Casey), Dorris Bowdon (Rosasharn), Shirley Mills (Ruth Joad), Ward Bond (Polis), Darryll Hickman (Winfield) ve Frank Faylen (Tim) seçilmişlerdi. Romancı Steinbeck, "Gazap Üzümleri"nde Amerikanın kapitalist ekonomi politikasını güçlü bir anlatım ve iyi düzenlenmiş olaylar zincirlemesiyle anlatıyor ve açıktan açığa bu politikayı yeriyordu. "Gazap Üzümleri", bu politikanın yerlerinden yurtlarından edip yollara döktüğü binlerce küçük insanın duygulu ve yürek kaldıran serüveniydi. Ford, Steinbeck'e sırt çevirmeyen bir gerçekçilik, duygu yüklülüğü ve destana yönelen bir anlatımla "Gazap Üzümleri"ni sinemaya aktardı. Aynı yıl "The Grapes of Wrath - Lekeli Adam" rejisörüne "En iyi rejisör" Oscar Armağanını kazandırdı.

Steinbeck ve Caldwell

"Gazap Üzümleri"nin arkasından Ford yine romancılarla -Erskine Caldwell: "Tobacco Road-Tütün Yolu", Richard Llewellyn: "How Green Was My Valley - Vadim O Kadar Yeşildi ki.. (1941) - ve tiyatro yazarlarıyla - Eugene O'Neill: "The Long Voyage Home - Yuvaya Dönüş" (1940) - haşır neşir oldu. 1942-44 yılları arasında da askere çağrıldı ve arada, iki savaş üzerine düzenlenen belge - dokümanter - filmi çevirdi: "The Battle of Midway - Ortayol Savaşı" (1943) ve "We Sail at Midnight - Geceyarısı Yola Çıktık" (1943).

Caldwell'in romanından aktarılan "Tütün Yolu" - senerya: Nunnaly Johnson, oyuncuları: Charles Grapewin, Gene Tierney, Marjorie Rambeau, William Tracy ve Ward Bond. 20th Century Fox. - meselâ bir "Gazap Üzümleri" kadar büyük ilgi görmedi ama, "Vadim O kadar Yeşildi ki.." - senaryo: Philip Dunne, oyuncuları: Walter Pidgeon, Maureen O'Hara, Donald Crisp, Anna Lee, Roddy McDowall, Ann Todd ve Patric Knowles - Ford bakımından başarılı bir filmdi. Maden kömürü bölgesinde bir ailenin iç ve dış etkilerle uğradığı yıkıntılar, çekişmeler ve yaşama kavgası, yazarı Richard Llewellyn'in romanından çok daha güçlü anlatılıyordu.

Savaş dönüşü Ford, bir savaş filmini - "They Were Expendable - Baskın". Filmi sonradan oyuncu Robert Montgomery tamamladı - yarım bıraktı. 1946'da kendine özgü türe, western'lere başladı ve son filmi "The Horse Soldiers - Kahraman Süvariler"e kadar da zorunluklar yüzünden western'lerden ayrıldı. Bu ayrılık filmleri içinde başarısızlığa uğrayanlar - "The Fugitive - Kaçak". Senaryo: Dudley Nichols. Graham Green'in bir romanından alınma. Oyuncuları: Henry Fonda, Dolores Del Rio, Pedro Armendariz, J. Carrol Naish, Leo Carillo ve Ward Bond. R.K.O. (1947). "When Willie Comes Marching Home - Willie Yuvaya Dönüyor" (1950), "What Price Glory - Zafer Bedeli" (1952), "The Sun Shines Bright - Güneş Doğdu" (1953), "Mogambo" (1953) - olduğu gibi Ford'un gerçek kişiliğini bulduğu başarılı filmler de - "My Darling Clementine - Kanun Harici" (1946), "Fort Apache - Kan Kalesi" (1947), "The Quiet Man - Kadın Satılmaz" (1952) ve "The Searchers - Çöl Aslanı" (1956) - vardı. Ayrıca başarısız filmleri arasında "Three Godfathers - Çöl Yavrusu" (1948), "She Wore A Yellow Ribbon - Kahramanlar Geliyor" (1949), "Wagonmaster - Vahşiler Hücum Ediyor", "Rio Grande - Aslanlar Diyarı" (1950) gibi western'ler, "The Long Gray Line - Unutulmaz Hatıralar" (1955) ve "The Wings of Eagles - Kader Böyle İstiyordu" (1956) gibi biyografya filmleri ve Gideon's Day - Gideon'un Günü" (1958) örnek müesseseleri kendine konu edinen tatsız-tutsuzlar da yer alıyordu.

Western'ler,. western'ler...

Savaş sonrasının ilk western'i "My Darling Clementine - Kanun Harici", başka western'lere de konu olan sınırboyu kanun temsilcisi Wyatt Earp'un hayat hikâyesinden alınmaydı. Filmde Earp'u Henry Fonda, içkici arkadaşı Doc'i Victor Mature, Earp'ün silahşör kardeşlerini Tim Holt, Ward Bond ve Don Garner, kötüleri de Walter Brennan, John Ireland ve Grant Withers canlandırıyorlardı. Filmde Amerikan geleneği ve folkloru oya gibi ince ince işlenmişti. Gerçekte, hikâye iyilerle kötülerin çarpışmalarını anlatan yalın bir kovboy hikâyesiydi ama, Ford, kişiliğinin damgasını bütünüyle filme vurmuştu. 1880 yıllarının küçük, kavruk ve kanundışı insanlarının çekişmeleri, günümüzün gerçekleriyle de kolaylıkla bağdaşabilen bir tutum, filmin bütününe hakimdi.

"Fort Apache - Kan Kalesi", "Kanun Harici" kadar başarılı olamadı. Bu da bir romandan alınmıştı. Alınmıştı ya, iyi kadrosuna karşılık - Henry Fonda, John Wayne, Shirley Temple, Pedro Armendariz, Ward Bond, Victor McLaglen, Dick Foran, John Agar ve George O'Brien başrolleri paylaşmışlardı - sonuç, beklenildiği gibi çıkmadı. Ford, western'lerine özgü bütün özelliklerini ortaya koymakla beraber, film normalden uzundu, sıkıcıydı, Ford alışmışları için yavan gelmişti.

İncir çekirdeğini doldurmayan bir hikâyeyi sürdüren "Three Godfather -Çöl Yavrusu", "She Wore A Yellow Ribbon - Kahramanlar Geliyor", "Wagonmaster - Vahşiler Hücum Ediyor" ve "Rio Grande - Aslanlar Diyarı" da "Kan Kalesi"nin sonucuna uğradılar. Ford, duraklama çağına adımını atmıştı.

"What Price Glory", "Mogambo" ve "The Sun Shine Bright" bu yargıyı perçinledi fakat aradan sıyrılan bir tek film, "The Quiet Man - Kadın Satılmaz", Ford'severleri yeniden umutlandırdı.

"Kadın Satılmaz" bir western değildi, konusu İrlanda ve İrlandalılar, yıllanmış gelenekler ve eski ile yeninin çatışması üzerine kurulmuştu. Ford, Nichols'dan sonra demirbaşı yaptığı senaryocusu Frank S. Nugent ve ırkdaşı oyuncularla - John Wayne, Maureen O'Hara, Barry Fitzgerald, Ward Bond, Mildred Natwick, Francis Ford ve Ward Bond'la - çalışıyordu. Bir konuşmasında "Kadın Satılmaz" için şunları söylemişti : "O filmimi seviyorum; bilhassa İrlanda havasından dolayı. Onu evimde, kendi yurdumda çevirdim. Bütün figüranlar eski aile dostlarıydılar."

Fakat "Mogambo" kötüydü. "The Long Gray Line - Unutulmaz Hatıralar" kötüydü, yarım bıraktığı ve Mervyn LeRoy'un bitirdiği "Mr. Roberts - Belâlı Kaptan", "The Wings of Eagle - Kader Böyle İstiyordu" ve "Gideon's Day - Gideon'un Günü" kötüydü. Yalnız "The Searchers - Çöl Aslanı", Ford'u yine eski günlerine, herşeye karşılık yine de üstünlük kurduğu western'lerine götürüyordu. "Çöl Aslanı", Ford western'ine ve o evrene uygundu. Rocky Mountains dolaylarında geçen garip bir serüvendi, kızılderililerce bulunmuş bir küçük kızı (Natalie Wood) aramaya çıkan iki kişinin - John Wayne ve Jeffrey Hunter - hikâyesiydi, bir çeşit psikolojik destandı.

"The Wings of Eagels - Kader Böyle İstiyordu"da, doğrudan doğruya bir kişinin, donanmaya türlü yararlıkları dokunmuş Frank "Spig" Wead'in kendi hayat hikâyesini anlatıyordu. Ford, eski dostunu seyirciye var olduğundan daha başka, giderek bir kahraman göstermede büyük çaba harcıyordu. Hayli hareketsiz ve renksiz olan Wead'in hayatını seyirciye sevdirebilme uğrunda türlü fedakârlıklara girişiyor ve kara ordusu ile donanma arasındaki ölümsüz çekişmeyi ana espri olarak atlıyordu. "The Long Gray Line - Unutulmaz Hatıralar"da Ford, Amerikan Harp Akademisinin tarihçesini akla gelmeyecek bir ustalıkta vermekteydi : Akademiyi bütün gelişmesinde yetiştirdiği ünlü kişilerde bir tek adama bir İrlanda asıllı çavuşa bağlıyordu. Eski oyuncuları - Tyrone Power, Ward Bond, Maureen O'Hara - yine çevresindeydiler. "Unutulmaz Hatıralar"ın tek başarılı yanı burası oldu.

